

eul_wid: okg-dz

Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς · Plutarch of Chaeronea

Artaxerxes

Ἄρταξέρξης

Period: Ῥωμαϊκή [Roman](#)
Dialect: Ἀττικίζουσα [Atticizing](#)
Domain: Φιλοσοφία [Philosophy](#)
Format: Πεζός [Prose](#)
Affiliation: [Platonist](#)

- Art t 1 ΑΡΤΟΞΕΡΞΗΣ Ὁ μὲν πρῶτος Ἄρτοξέρξης, τῶν ἐν Πέρσαις βασιλέων πραότητι καὶ μεγαλοψυχία πρωτεύσας, Μακρόχειρ ἐπεκαλεῖτο, τὴν δεξιὰν μείζονα τῆς ἐτέρας ἔχων, Ξέρξου δ' ἦν υἱός· ὁ δὲ δεύτερος, περὶ οὗ τάδε γράφεται, Μνήμων ἐπικληθεὶς, ἐκ θυγατρὸς ἦν ἐκείνου.
- Art 1 2 Δαρείου γὰρ καὶ Παρυσάτιδος παῖδες ἐγένοντο τέσσαρες, πρεσβύτατος μὲν Ἄρτοξέρξης, μετ' ἐκεῖνον δὲ Κῦρος, νεώτεροι δὲ τούτων Ὀσάνης καὶ Ὀξάρης.
- Art 1 3 ὁ μὲν οὖν Κῦρος ἀπὸ Κύρου τοῦ παλαιοῦ τοῦνομα ἔσχεν, ἐκείνῳ δ' ἀπὸ τοῦ ἡλίου γενέσθαι φασί· Κῦρον γὰρ καλεῖν Πέρσας τὸν ἥλιον.
- Art 1 4 ὁ δ' Ἄρτοξέρξης Ἀρσίκας πρότερον ἐκαλεῖτο· καίτοι Δείνων (FGrH 690 F 14) φησὶν ὅτι Ὀάρσης· ἀλλὰ τὸν Κτησίαν (FGrH 688 F 15a), εἰ καὶ τᾶλλα μύθων ἀπιθάνων καὶ παραφόρων ἐμβέβληκεν εἰς τὰ βιβλία παντοδαπὴν πυλαίαν, οὐκ εἰκός ἐστιν ἀγνοεῖν τοῦνομα τοῦ βασιλέως, παρ' ᾧ διέτριβε θεραπεύων αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ μητέρα καὶ παῖδας. Ὁ μὲν οὖν Κῦρος ἔντονόν τι καὶ σφοδρὸν εὐθύς ἐκ πρώτης ἡλικίας εἶχεν, ἄτερος δὲ πραότερος ἐδόκει περὶ πάντα καὶ ταῖς ὁρμαῖς φύσει μαλακώτερος εἶναι. ^[5]
- Art 2 2 γυναῖκα δὲ καλὴν καὶ ἀγαθὴν ἔλαβε μὲν τῶν γονέων κελευόντων, ἐφύλαξε δὲ κωλύοντων. τὸν γὰρ ἀδελφὸν αὐτῆς ἀποκτείνας ὁ βασιλεὺς ἐβουλεύετο κάκείνην ἀνελεῖν· ὁ δ' Ἀρσίκας τῆς μητρὸς ἰκέτης γενόμενος καὶ πολλὰ κατακλάσας, μόλις ἔπεισε μὴτ' ἀποκτεῖναι μὴτ' αὐτοῦ διαστῆσαι τὴν ἄνθρωπον. ^[5]
- Art 2 3 ἡ δὲ μήτηρ ὑπῆρχε τὸν Κῦρον μᾶλλον φιλοῦσα καὶ βουλομένη βασιλεύειν ἐκεῖνον. διὸ καὶ τοῦ πατρὸς νοσοῦντος ἤδη μετάπεμπος ἀπὸ θαλάσσης γενόμενος, παντάπασιν ἀνέβαινεν εὐελπὶς ὢν, ὥς κατειργασμένης ἐκείνης διάδοχον αὐτὸν ἀποδειχθῆναι τῆς ἀρχῆς. ^[5]
- Art 2 4 καὶ γὰρ εἶχεν εὐπρεπὴ λόγον ἢ Παρύσατις, ᾧ καὶ Ξέρξης ὁ παλαιὸς ἐχρήσατο Δημαράτου διδάξαντος, ὥς Ἀρσίκαν μὲν ἰδιώτη, Κῦρον δὲ βασιλεύοντι Δαρείῳ τεκεῖν.
- Art 2 5 οὐ μὴν ἔπεισεν, ἀλλ' ὁ πρεσβύτερος ἀπεδείχθη βασιλεὺς, Ἄρτοξέρξης μετονομασθεὶς, Κῦρος δὲ Λυδίας σατράπης καὶ τῶν ἐπὶ θαλάσῃ στρατηγός. Ὀλίγῳ δ' ὕστερον ἢ τελευτήσῃ Δαρεῖῳ, ἐξήλασεν εἰς Πασαργάδας ὁ βασιλεὺς, ὅπως τελεσθεῖη τὴν βασιλικὴν τελετὴν ὑπὸ τῶν ἐν Πέρσαις ἱερέων.

Art 3 2

ἔστι δ' <ἐκεῖ> θεᾶς πολεμικῆς ἱερὸν, ἣν Ἀθηνᾶ τις <ἄν> εἰκάσειεν. εἰς τοῦτο δεῖ τὸν τελούμενον παρελθόντα τὴν μὲν ἰδίαν ἀποθέσθαι στολήν, ἀναλαβεῖν δ' ἣν Κῦρος ὁ παλαιὸς ἐφόρει, πρὶν ἢ βασιλεὺς γενέσθαι, καὶ σύκων παλάθης ἐμφαγόντα τερμίνθου κατατραγεῖν, καὶ ποτήριον ἐκπιεῖν ὀξυγάλακτος· εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἕτερ' ἅττα δρῶσιν, ἄδηλόν ἐστι τοῖς ἄλλοις.

[5]

Art 3 3 ταῦτα δρᾶν Ἀρτοξέρξου μέλλοντος, ἀφίκετο Τισσαφέρνης πρὸς αὐτὸν ἄγων ἓνα τῶν ἱερέων, ὃς ἐν παισὶ Κύρου τῆς νομιζομένης ἀγωγῆς ἐπιστάτης γενόμενος καὶ διδάξας μαγεύειν αὐτόν, οὐδενὸς ἦττον ἐδόκει Περσῶν ἀνιᾶσθαι, μὴ ἀποδειχθέντος ἐκείνου βασιλέως· διὸ καὶ πίστιν ἔσχε κατηγορῶν Κύρου. [5]

Art 3 4 κατηγορεῖ δ' ὡς μέλλοντος ἐνεδρεύειν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐπειδὰν ἐκδύηται τὴν ἐσθῆτα ὁ βασιλεὺς, ἐπιτίθεσθαι καὶ διαφθεῖρειν αὐτόν.

Art 3 5 οἱ μὲν <οὖν> ἐκ ταύτης τῆς διαβολῆς τὴν σύλληψιν γενέσθαι φασίν, οἱ δὲ καὶ παρελθεῖν τὸν Κῦρον εἰς τὸ ἱερὸν καὶ παραδοθῆναι κρυπτόμενον ὑπὸ τοῦ ἱερέως.

Art 3 6 μέλλοντα δ' αὐτὸν ἤδη [ἀπο]θνήσκειν ἢ μήτηρ περισχοῦσα ταῖς ἀγκάλαις καὶ τοῖς βοστρύχοις περιελίξασα καὶ συλλαβοῦσα τὸν ἐκείνου τράχηλον πρὸς τὸν αὐτῆς ὀδυρομένη πολλὰ καὶ ποτνωμένη παρητήσατο, καὶ κατέπεμψεν αὐθις ἐπὶ θάλατταν, οὐκ ἀγαπῶντα τὴν ἀρχὴν ἐκείνην, οὐδὲ μεμνημένον τῆς διέσεως, ἀλλὰ τῆς συλλήψεως, καὶ δι' ὀργὴν σπαργῶντα μᾶλλον ἢ πρότερον ἐπὶ τὴν βασιλείαν. Ἐνιοὶ δὲ φασιν οὐκ ἀρκούμενον οἷς ἐλάμβανεν εἰς τὸ καθ' ἡμέραν δεῖπνον ἀποστῆναι βασιλέως, εὐήθη λέγοντες. [5]

Art 4 1 εἰ γὰρ ἄλλο μηδέν, ἀλλ' ἢ μήτηρ ὑπῆρχε, χρῆσθαι καὶ λαμβάνειν ὅσα βούλοιτο τῶν αὐτῆς παρέχουσα καὶ διδοῦσα.

Art 4 2 μαρτυρεῖ δὲ τῷ πλούτῳ καὶ τὸ μισθοφορικόν, πολλαχόθι διὰ τῶν φίλων καὶ ξένων αὐτῷ παρατρεφόμενον, ὡς Ξενοφῶν (an.

Art 4 3 1, 1, 6—11) εἴρηκεν. ἀθρόους μὲν γὰρ οὐ συνῆγεν, ἔτι τὴν παρασκευὴν ἐπικρυπτόμενος, ἀλλαχόθι δ' ἄλλους ἐπὶ πολλαῖς προφάσεσι ξενολογοῦντας εἶχε. βασιλέως δ' ἢ τε μήτηρ παροῦσα τὰς ὑποψίας ἀφήρει, καὶ Κῦρος αὐτὸς αἰεὶ θεραπευτικῶς ἔγραφε, τὰ μὲν αἰτούμενος παρ' αὐτοῦ, τὰ δὲ Τισσαφέρνους ἀντικατηγορῶν, ὡς δὴ πρὸς ἐκεῖνον αὐτῷ ζήλου καὶ ἀγῶνος ὄντος. Ἦν δὲ τις καὶ μέλλησις ἐν τῇ φύσει τοῦ βασιλέως, ἐπιείκεια φαινομένη τοῖς πολλοῖς. [5]

Art 4 4 ἐν ἀρχῇ δὲ καὶ πάντῳ ζηλοῦν ἔδοξε τὴν Ἀρτοξέρξου τοῦ ὁμωνύμου πραότητα, ἡδῖω θ' ἑαυτὸν παρέχων ἐντυγχάνεσθαι, καὶ περὶ τὸ τιμᾶν καὶ χαρίζεσθαι τὸ κατ' ἀξίαν ὑπερβάλλων, κολάσεως δὲ πάσης ἀφαιρῶν τὸ ἐφυβρίζον καὶ ἡδόμενον, ἐν <δὲ> τῷ δέχεσθαι χάριτας οὐχ ἦττον τοῖς διδοῦσιν ἢ τοῖς λαμβάνουσιν ἐν [δὲ] τῷ διδόναι φαινόμενος εὐχαρὶς καὶ φιλάνθρωπος. [5]

Art 4 5 οὐδὲν γὰρ ἦν οὕτω σμικρόν τι τῶν διδομένων, ὃ μὴ προσεδέξατο προθύμως, ἀλλὰ καὶ ῥόαν μίαν ὑπερφυῆ μεγέθει προσενέγκαντος Ὡμίσου τινὸς αὐτῷ, „νῆ τὸν Μίθραν“ εἶπεν „οὗτος ὁ ἀνὴρ καὶ πόλιν ἄν ἐκ μικρᾶς ταχὺ ποιήσῃε μεγάλην πιστευθεῖς.“ Ἐπεὶ δ' ἄλλων ἄλλα προσφερόντων καθ' ὁδὸν αὐτουργὸς ἄνθρωπος οὐδὲν ἐπὶ καιροῦ φθάσας εὐρεῖν τῷ ποταμῷ προσέδραμε, καὶ ταῖν χεροῖν ὑπολαβὼν τοῦ ὕδατος προσήνεγκεν, ἥσθεις ὁ Ἀρτοξέρξης φιάλην ἔπεμψεν αὐτῷ χρυσὴν καὶ χιλίους δαρεικούς. [5]

Art 5 2 Εὐκλείδα δὲ τῷ Λάκωνι πολλὰ παρρησιαζομένῳ πρὸς αὐτὸν αὐθαδῶς ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν χιλιάρχον ὅτι „σοὶ μὲν ἔξεστιν εἰπεῖν ἃ [βασιλεῖ] βούλει, ἐμοὶ δὲ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν.“ ἐν δὲ θήρᾳ τινὶ Τιριβάζου δεῖξαντος αὐτῷ τὸν κἀνδυν ἐσχισμένον, ἠρώτησεν ὅ τι δεῖ ποιεῖν.

Art 5 3

ἐκείνου δ' εἰπόντος „ἄλλον αὐτὸς ἔνδυσαι, τοῦτον δ' ἐμοὶ δός“, οὕτως ἐποίησεν εἰπών· „δίδωμι μὲν ὦ Τιρίβαζε σοὶ τοῦτον, φορεῖν δ' ἀπαγορεύω.

Art 5 4 “ τοῦ δὲ Τιριβάζου μὴ φροντίσαντος, —ἦν γὰρ οὐ πονηρός, ὑπόκουφος δὲ καὶ παράφορος—, ἀλλὰ τὸν τε κἀνδυν εὐθὺς ἐκείνον ἐνδύντος καὶ δέραια χρυσᾶ [καὶ γυναικεῖα] τῶν βασιλικῶν περιθεμένου, πάντες μὲν ἡγανάκτουν· οὐ γὰρ ἐξῆν· ὁ μέντοι βασιλεὺς κατεγέλασε καὶ εἶπε· „δίδωμί σοι καὶ τὰ χρυσία φορεῖν ὡς γυναικὶ καὶ τὴν στολὴν ὡς μαινομένῳ. [5]

Art 5 5 “ τραπέζης δὲ τῆς αὐτῆς μηδενὸς μετέχοντος ἀλλ' ἢ μητρὸς βασιλέως καὶ γαμετῆς γυναικός, καθεζομένων τῆς μὲν ὑπ' αὐτόν, τῆς δὲ μητρὸς ὑπὲρ αὐτόν, Ἀρτοξέρξης καὶ τοὺς ἀδελφούς ἐπὶ τὴν αὐτὴν ἐκάλει τράπεζαν, Ὀσάνην καὶ Ὁξάθρην, νεωτέρους ὄντας. [5]

Art 5 6 ἐν δὲ τοῖς μάλιστα κεχαρισμένην ὄψιν παρῆιχε τοῖς Πέρσαις ἢ τῆς γυναικὸς Στατεΐρας ἀρμάμαξα, γυμνὴ τῶν παραπετασμάτων ἀεὶ προφερομένη καὶ διδοῦσα ταῖς δημότισιν ἀσπᾶσασθαί <τ'> αὐτὴν καὶ προσελθεῖν· ὅθεν ἡγαπᾶτο τοῖς πολλοῖς ἢ βασιλεία. Τὸν μέντοι Κῦρον οἱ νεωτερισταὶ καὶ πολυπράγμονες ὡς λαμπρὸν ἄνδρα τῇ ψυχῇ καὶ πολεμικὸν διαφερόντως καὶ φιλέταιρον ὦνοντο τὰ πράγματα ποθεῖν, καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἡγεμονίας βασιλέως δεῖσθαι φρόνημα καὶ φιλοτιμίαν ἔχοντος. [5]

Art 6 2 οὐχ ἥττον οὖν τοῖς ἄνω πιστεύων ὁ Κῦρος ἢ τοῖς περὶ αὐτόν, ἐπεχείρει τῷ πολέμῳ· καὶ Λακεδαιμονίοις ἔγραφε, παρακαλῶν βοηθεῖν καὶ συνεκπέμπειν ἄνδρας, οἷς ἔφη δώσειν, ἂν μὲν πεζοὶ παρῶσιν, ἵππους, ἂν δ' ἵππεῖς, συνωρίδας· ἐὰν δ' ἀγροὺς ἔχωσι, κώμας· ἐὰν δὲ κώμας, πόλεις· μισθοὺ δὲ τοῖς στρατευομένοις οὐκ ἀριθμόν, ἀλλὰ μέτρον ἔσσεσθαι. [5]

Art 6 4 μεγαληγορῶν δὲ περὶ αὐτοῦ πολλά, καὶ καρδίαν ἔφη τοῦ ἀδελφοῦ φορεῖν βαρυτέραν, καὶ φιλοσοφεῖν μᾶλλον, καὶ μαγεύειν βέλτιον, οἶνον δὲ πλείονα πίνειν καὶ φέρειν· ἐκείνον δ' ὑπὸ δειλίας καὶ μαλακίας ἐν μὲν τοῖς κυνηγεσίοις μὴδ' ἐφ' ἵππου, ἐν δὲ τοῖς κινδύνοις μὴδ' ἐπὶ τοῦ θρόνου καθῆσθαι. [5]

Art 6 5 Λακεδαιμόνιοι μὲν οὖν σκυτάλην πρὸς Κλέαρχον ἀπέστειλαν, ὑπηρετεῖν Κύρῳ πάντα κελεύοντες. ὁ δὲ Κῦρος ἀνέβαινεν ἐπὶ βασιλέα, βαρβαρικὴν τε πολλὴν ἔχων δύναμιν καὶ μισθοφόρους Ἑλληνας ὀλίγῳ τρισχιλίων καὶ μυρίων ἀποδέοντας, ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ποιούμενος προφάσεις τῆς στρατείας. [5]

Art 6 6 οὐ μὴν ἔλαθέ γ' εἰς πολὺν χρόνον, ἀλλ' ἦκε βασιλεῖ Τισσαφέρνης αὐτάγγελος, καὶ πολὺς θόρυβος εἶχε τὰ βασιλεία, τῆς τε Παρυσάτιδος τὴν πλείστην αἰτίαν τοῦ πολέμου φερομένης, καὶ τῶν φίλων αὐτῆς ἐν ὑποψίαις ὄντων καὶ διαβολαῖς.

Art 6 7 μάλιστα δ' ἡνία τὴν Παρύσατιν ἢ Στάτειρα, τῷ πολέμῳ περιπαθοῦσα καὶ βοῶσα· „ποῦ νῦν αἱ πίστεις ἐκείναι; ποῦ δ' αἱ δεήσεις, αἷς ἐξελομένη τὸν ἐπιβουλεύσαντα τῷ ἀδελφῷ πολέμου καὶ κακῶν ἐμπέπληκας ἡμᾶς;“ ἐκ δὴ τούτων μισοῦσα τὴν Στάτειραν ἢ Παρύσατις, καὶ φύσει βαρύθυμος οὖσα καὶ βάρβαρος ἐν ὀργαῖς καὶ μνησικακίαις, ἐπεβούλευεν αὐτὴν ἀνελεῖν.

Art 6 9 ἐπεὶ δὲ Δείνων (FGrH 690 F 15a) μὲν ἐν τῷ πολέμῳ συντελεσθῆναι τὴν ἐπιβουλὴν εἴρηκε, Κτησίας (FGrH 688 F 29a) δ' ὕστερον, ὃν οὐτ' ἀγνοεῖν τὸν χρόνον εἰκὸς ἐστὶ παρόντα ταῖς πράξεσιν, οὐθ' ἐκὼν αἰτίαν εἶχεν ἐκ τοῦ χρόνου μεταστῆσαι τὸ ἔργον ὡς ἐπράχθη διηγούμενος —οἷα πάσχει πολλάκις ὁ λόγος αὐτοῦ, πρὸς τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν ἐκτρεπόμενος τῆς ἀληθείας—, τοῦτο μὲν ἦν ἐκεῖνος ἀπέδωκε χώραν ἔξει (c. 19). Κύρῳ δὲ προϊόντι φῆμαι καὶ λόγοι προσέπιπτον, ὡς οὐ μάχεσθαι βασιλέως εὐθὺς ἐγνωκότος οὐδὲ συνδραμεῖν εἰς χεῖρας αὐτῷ σπεύδοντος, ἀλλ' ἐν Πέρσαις ὑπομένειν, ἄχρι ἂν αἱ δυνάμεις ἐκεῖ πανταχόθεν συνέλθωσι.

[5]

Art 7 2

καὶ γὰρ τάφρον εὖρος ὀργυῶν δέκα καὶ βάθος ἴσων ἐπὶ σταδίου διὰ τοῦ πεδίου τετρακοσίους ἐνέβαλε· καὶ ταύτης τε περιεῖδε τὸν Κῦρον ἐντὸς παρελθόντα, καὶ Βαβυλῶνος αὐτῆς οὐ μακρὰν γενόμενον.

Art 7 3 Τιριβάζου δ' ὡς φασὶ πρώτου τολμήσαντος εἰπεῖν, ὡς οὐ δεῖ φυγομαχεῖν οὐδὲ Μηδίας ἐκστάντα καὶ Βαβυλῶνος ἅμα καὶ Σούσων ἐνδύεσθαι τῇ Περσίδι, πολλαπλασίαν μὲν ἔχοντα δύναμιν τῶν πολεμίων, μυρίους δὲ σατράπας καὶ στρατηγούς, Κύρου καὶ φρονεῖν καὶ μάχεσθαι βελτίονας, ὥρμησε διαγωνίσασθαι τὴν ταχίστην. ^[5]

Art 7 4 καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐξαίφνης καταφανεῖς ἐνενήκοντα μυριάσι στρατοῦ διακεκοσμημέναις λαμπρῶς, τοὺς πολεμίους ἀσυντάκτους καὶ ἀνόπλους διὰ τὸ θαρρεῖν καὶ καταφρονεῖν ὁδοιποροῦντας ἐξέπληξε καὶ συνετάραξεν, ὥστε σὺν θορύβῳ καὶ βοῇ πολλῇ μόλις εἰς τάξιν καθίστασθαι τὸν Κῦρον· ἔπειτα σιγῇ καὶ σχέδην ἐπάγων θαῦμα τοῖς Ἑλλησι τῆς εὐταξίας παρεῖχε, κραυγὰς ἀτάκτους καὶ σκιρτήματα καὶ πολὺν τάραχον αὐτῶν καὶ διασπασμὸν ἐν πλήθει τοσούτῳ προσδεχομένοις. ^[5]

Art 7 6 εὖ δὲ καὶ κατὰ τοὺς Ἑλληνας ἀντέταξε τῶν δρεπανηφόρων τὰ ῥωμαλεώτατα πρὸ τῆς ἑαυτοῦ φάλαγγος, ὡς πρὶν ἐν χερσὶ γενέσθαι διακόψοντα τὰς τάξεις βίᾳ τῆς εἰσελάσεως. Τὴν δὲ μάχην ἐκείνην πολλῶν μὲν ἀπηγγελκότων, Ξενοφῶντος (an. ^[5]

Art 8 1 1, 8) δὲ μονονουχὶ δεικνύοντος ὅφει καὶ τοῖς πράγμασιν ὡς οὐ γεγενημένοις, ἀλλὰ γινομένοις ἐφιστάντος αἰεὶ τὸν ἀκροατὴν ἐμπαθῇ καὶ συγκινδυνεύοντα διὰ τὴν ἐνάργειαν, οὐκ ἔστι νοῦν ἔχοντος ἐπεξηγεῖσθαι, πλὴν ὅσα τῶν ἀξίων λόγου παρήλθεν εἰπεῖν ἐκεῖνον. ^[5]

Art 8 2 ὁ μὲν οὖν τόπος ἐν ᾧ παρετάξαντο Κούναξα καλεῖται καὶ Βαβυλῶνος ἀπέχει σταδίου πεντακοσίους. Κῦρον δὲ πρὸ τῆς μάχης Κλεάρχου παρακαλοῦντος ἐξόπισθε τῶν μαχομένων εἶναι καὶ μὴ κινδυνεύειν αὐτόν, εἰπεῖν φασί· „τί λέγεις ὦ Κλέαρχε; σὺ κελεύεις με τὸν βασιλεῖα ὀρεγόμενον ἀνάξιον εἶναι βασιλείας;“ ἀμαρτόντος δὲ Κύρου μέγα τῷ δῦναι προπετῶς εἰς μέσα τὰ δεινὰ καὶ μὴ φυλάξασθαι τὸν κίνδυνον, οὐχ ἦττον ἤμαρτεν εἰ μὴ καὶ μᾶλλον Κλέαρχος, ἀντιτάξαι κατὰ τὸν βασιλέα μὴ θελήσας τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ προσμείζας τῷ ποταμῷ τὸ δεξιόν, ὡς μὴ κυκλωθεῖν. ^[5]

Art 8 4 τὸν γὰρ ἀσφάλειαν ἐξ ἅπαντος διώκοντα καὶ πλεῖστον λόγον ἔχοντα τοῦ μηδὲν παθεῖν οἴκοι μένειν ἦν κράτιστον. ὁ δὲ μυρίους σταδίους ἀπὸ θαλάσσης ἐν ὅπλοις ἀναβεβηκώς, μηδενὸς ἀναγκάζοντος, ἀλλ' ὅπως Κῦρον εἰς τὸν θρόνον καθίστη τὸν βασιλεῖον, εἶτα περισκοπῶν χώραν καὶ τάξιν, οὐκ ἂν ἦς σώσει τὸν ἡγεμόνα καὶ μισθοδότην, ἀλλ' ἐν τίνι θέμενος ἑαυτὸν ἀσφαλῶς μαχεῖται καθ' ἡσυχίαν, ὅμοιος ἦν ὑπὸ δέους τῶν παρόντων ἐκβεβληκότη τοὺς περὶ τῶν ὄλων λογισμοὺς καὶ προιεμένῳ τὴν τῆς στρατείας ὑπόθεσιν. ^[5]

Art 8 5 ὅτι γὰρ οὐδεὶς ἂν ὑπέμεινε τῶν τεταγμένων περὶ βασιλέα τοὺς Ἑλληνας ἐμπεσόντας, ὡσθέντων δ' ἐκείνων καὶ βασιλέως φυγόντος ἢ πεσόντος ὑπῆρχε Κύρῳ νικῶντι σώζεσθαι καὶ βασιλεύειν, ἐκ τῶν πεπραγμένων δῆλόν ἐστι. ^[5]

Art 8 6 διὸ τὴν Κλεάρχου μᾶλλον εὐλάβειαν ἢ τὸ Κύρου θράσος αἰτιατέον ὡς τὰ πράγματα καὶ Κῦρον ἀπολέσασαν.

Art 8 7 εἰ γὰρ αὐτὸς ἐσκόπει βασιλεύς, ὅπου τάξας τοὺς Ἑλληνας ἀβλαβεστάτοις χρήσεται πολεμίοις, οὐκ ἂν ἑτέραν ἐξεῦρεν ἢ τὴν ἀπωτάτω χώραν ἑαυτοῦ καὶ τῶν περὶ ἑαυτόν, ἂν ἦς οὔτε νικηθεὶς αὐτὸς ἦσθετο καὶ Κῦρος ἔφθη κατακοπεῖς ἢ χρησάμενός τι τῇ Κλεάρχου νίκῃ. ^[5]

Art 8 8 καίτοι Κῦρος τὸ συμφέρον οὐκ ἠγνόησεν, ἀλλ' ἐκεῖ Κλέαρχον ἐκέλευε τάττεσθαι κατὰ μέσον. ὁ δ' αὐτῷ μέλινει εἰπὼν ὅπως ἕξει κάλλιστα, τὸ πᾶν διέφθειρεν. Οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες ὅσον ἐβούλοντο τοὺς βαρβάρους ἐνίκων καὶ διώκοντες ἐπὶ πλεῖστον προῆλθον· Κύρῳ δὲ γενναῖον ἵππον, ἄστομον δὲ καὶ ὑβριστὴν ἐλαύνοντι, Πασακᾶν καλούμενον, ὡς Κτησίας (FGrH 688 F 19)

φησίν, ἀντεξήλασεν ὁ Καδουσίων ἄρχων Ἀρταγέρσης, μέγα βοῶν· „ὦ τὸ κάλλιστον ἐν Πέρσαις ὄνομα Κύρου καταισχύνων, ἀδικώτατε ἀνδρῶν καὶ ἀφρονέστατε, κακοὺς μὲν Ἑλλήνας ἔρχη κακὴν ὁδὸν ἄγων ἐπὶ τὰ Περσῶν ἀγαθὰ, δεσπότην δὲ σεαυτοῦ καὶ ἀδελφὸν ἐλπίζων ἀναιρήσειν, ὃς σοῦ μυριάκις μυρίους δούλους ἔχει κρείσσονας. ^[5]

Art 9 2 αὐτίκα δὲ πειράσῃ· πρότερον γὰρ ἀπολεῖς ἐνταῦθα τὴν σεαυτοῦ κεφαλὴν ἢ θεάσασθαι τὸ βασιλέως πρόσωπον.

Art 9 3 “ ταῦτ’ εἰπὼν ἐξηκόντισεν ἐπ’ αὐτόν. ὁ δὲ θώραξ στερεῶς ἀντέσχε, καὶ οὐκ ἐτρώθη μὲν ὁ Κῦρος, ἐκραδάνθη δὲ τῆς πληγῆς ἰσχυρᾶς προσπεσούσης. ἀποστρέψαντος δὲ τὸν ἵππον τοῦ Ἀρταγέρσου, βαλὼν ὁ Κῦρος ἔτυχε καὶ διήλασε παρὰ τὴν κλεῖδα διὰ τοῦ τραχήλου τὴν αἰχμήν. Τὸν μὲν οὖν Ἀρταγέρσην ἀποθανεῖν ὑπὸ Κύρου σχεδὸν ἅπαντες ὁμολογοῦσι· περὶ δὲ τῆς αὐτοῦ Κύρου τελευτῆς ἐπεὶ Ξενοφῶν (an. ^[5]

Art 9 4 1, 8, 26 sq.) ἀπλῶς καὶ συντόμως, ἅτε δὴ μὴ παρὼν αὐτός, εἶπεν, οὐδὲν ἴσως κωλύει τὰ Δείνωνος ἰδίᾳ καὶ πάλιν τὰ Κτησίου διελθεῖν. Φησὶν οὖν ὁ μὲν Δείνων (FGrH 690 F 17), ὅτι τοῦ Ἀρταγέρσου πεσόντος εἰσελάσας βιαίως ὁ Κῦρος εἰς τοὺς προτεταγμένους τοῦ βασιλέως κατέτρωσεν αὐτοῦ τὸν ἵππον, ὁ δ’ ἀπερρῦν· Τιριβάζου δ’ ἀναβαλόντος αὐτὸν ἐπ’ ἄλλον ἵππον ταχὺ καὶ εἰπόντος „ὦ βασιλεῦ, μέμνησο τῆς ἡμέρας ταύτης· οὐ γὰρ ἀξία λήθης ἐστί“, πάλιν ὁ Κῦρος ἐνσείσας τῷ ἵππῳ κατέβαλε τὸν Ἀρτοξέρξην. ^[5]

Art 10 2 πρὸς δὲ τὴν τρίτην ἐπέλασιν δυσανασχετήσας ὁ βασιλεὺς καὶ εἰπὼν πρὸς τοὺς παρόντας ὡς βέλτιόν ἐστι μὴ ζῆν, ἀντεξήλαυνε τῷ Κύρῳ, προπετῶς καὶ ἀπερισκέπτως εἰς ἐναντία βέλη φερομένῳ. καὶ βάλλει μὲν αὐτὸς ἀκοντίῳ, βάλλουσι δ’ οἱ περὶ αὐτόν. ^[5]

Art 10 3 πίπτει δ’ ὁ Κῦρος, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, πληγεὶς ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὡς δ’ ἕτεροί τινες, Καρὸς ἀνθρώπου πατάξαντος, ᾧ γέρας ἔδωκε τῆς πράξεως ταύτης ὁ βασιλεὺς ἀλεκτρυόνα χρυσοῦν ἐπὶ δόρατος ἀεὶ πρὸ τῆς τάξεως ἐν ταῖς στρατείαις κομίζειν· καὶ γὰρ αὐτοὺς τοὺς Κᾶρας ἀλεκτρυόνας οἱ Πέρσαι διὰ τοὺς λόφους οἷς κοσμοῦσι τὰ κράνη προσηγόρευον. Ἡ δὲ Κτησίου (FGrH 688 F 20) διήγησις, ὡς ἐπιτεμόντι πολλὰ συντόμως ἀπαγγεῖλαι, τοιαύτη τίς ἐστι. ^[5]

Art 11 1 Κῦρος ἀποκτείνας Ἀρταγέρσην ἤλαυνεν εἰς αὐτόν βασιλέα τὸν ἵππον, καὶ αὐτὸς εἰς ἐκεῖνον, ἀμφοτέρω σιωπῇ. φθάνει δὲ βαλὼν Ἀριαῖος ὁ Κύρου φίλος βασιλέα, καὶ οὐκ ἔτρωσε. βασιλεὺς δ’ ἀφείς τὸ δόρυ Κύρου μὲν οὐκ ἔτυχε, Σατιφέρνην δὲ πιστὸν ἄνδρα Κύρῳ καὶ γενναῖον ἔβαλε καὶ κατέκτεινε. ^[5]

Art 11 2 Κῦρος δ’ ἐπ’ αὐτόν ἐξακοντίσας διὰ τοῦ θώρακος ἔτρωσε τὸ στῆθος, ὅσον ἐνδῦναι δύο δακτύλους τὸ ἀκόντιον, πεσεῖν δ’ αὐτόν ὑπὸ τῆς πληγῆς ἀπὸ τοῦ ἵππου.

Art 11 3 φυγῆς δὲ καὶ ταραχῆς τῶν περὶ αὐτόν γενομένης, ὁ μὲν ἀναστὰς μετ’ ὀλίγων, ἐν οἷς καὶ Κτησίας ἦν, λόφον τινὰ πλησίον καταλαβὼν ἡσύχαζε· Κῦρον δὲ τοῖς πολεμίοις ἐνειλούμενον ὁ ἵππος ἐξέφερεν ὑπὸ θυμοῦ μακράν, ἥδη σκότους ὄντος ἀγνοούμενον ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ζητούμενον ὑπὸ τῶν φίλων. ^[5]

Art 11 4 ἐπαιρόμενος δὲ τῇ νίκῃ καὶ μεστὸς ὦν ὀργῆς καὶ θράσους, διεξήλαυνε βοῶν „ἐξίστασθε πενιχροί“. τοῦτο δὲ περσιστὶ πολλάκις αὐτοῦ βοῶντος, οἱ μὲν ἐξίσταντο προσκυνοῦντες, ἀποπίπτει δὲ τῆς κεφαλῆς ἡ τιάρᾳ τοῦ Κύρου.

Art 11 5 καὶ παρατρέχων νεανίας Πέρσης ὄνομα Μιθριδάτης ἀκοντίῳ βάλλει τὸν κρόταφον αὐτοῦ παρὰ τὸν ὀφθαλμόν, ἀγνοῶν ὅστις εἴη. πολὺ δ’ αἷμα τοῦ τραύματος ἐκβαλόντος, ἱλιγγιάσας καὶ καρῳθεὶς ὁ Κῦρος ἔπεσε.

Art 11 6 καὶ ὁ μὲν ἵππος ὑπεκφυγὼν ἐπλάζετο, τὸν δ’ ἐφίππειον πῖλον ἀπορρυέντα λαμβάνει τοῦ τὸν Κῦρον βαλόντος ἀκόλουθος αἵματος περίπλεω.

- Art 11 7 τὸν δὲ Κῦρον ἐκ τῆς πληγῆς ἀναφέροντα χαλεπῶς καὶ μόλις εὐνοῦχοί τινες ὀλίγοι παρόντες ἐπεχείρουν ἐπ' ἄλλον ἵππον ἀναθέσθαι καὶ σῶζειν. ἀδυνάτως δ' ἔχοντα καὶ δι' αὐτοῦ προθυμούμενον βαδίζειν ὑπολαβόντες ἤγον, τῷ μὲν σώματι καρηβαροῦντα καὶ σφαλλόμενον, οἰόμενον δὲ νικᾶν, ἀκούοντα τῶν φευγόντων ἀνακαλουμένων Κῦρον βασιλέα καὶ φεΐδεσθαι δεομένων.
- Art 11 9 ἐν δὲ τούτῳ Καύνιοί τινες ἄνθρωποι, κακόβιοι καὶ ἄποροι καὶ ταπεινῶν ὑπουργημάτων ἔνεκα τῇ τοῦ βασιλέως στρατιᾷ παρακολουθοῦντες, ἔτυχον συναναμειχθέντες ὡς φίλοις τοῖς περὶ τὸν Κῦρον. ὡς δὲ μόλις συνεΐδον τὰ ἐπιθωρακίδια φοινικᾶ, λευκοῖς χρωμένων τῶν βασιλικῶν ἀπάντων, ἔγνωσαν πολεμίους ὄντας. ^[5]
- Art 11 10 εἷς οὖν ἐκείνων ἐτόλμησεν ἀγνοῶν ἐξόπισθεν βαλεῖν τὸν Κῦρον ἀκοντίῳ. τῆς δὲ περὶ τὴν ἰγνύαν φλεβὸς ἀναρραγείσης, πεσὼν ὁ Κῦρος ἅμα παίει πρὸς τινι λίθῳ τὸν τετρωμένον κρόταφον, καὶ ἀποθνήσκει.
- Art 11 11 τοιοῦτος μὲν ὁ Κτησίου λόγος, ᾧ καθάπερ ἀμβλεῖ ξιφιδίῳ μόλις ἀναιρῶν τὸν ἄνθρωπον ἀνήρηκεν. Ἦδη δ' αὐτοῦ τεθνηκότος, Ἀρτασύρας ὁ βασιλέως ὀφθαλμὸς ἔτυχεν ἵππῳ παρεξελαύνων.
- Art 12 1 γνωρίσας οὖν τοὺς εὐνούχους ὀλοφυρομένους, ἠρώτησε τὸν πιστότατον αὐτῶν· „τίνα τοῦτον ὦ Παρίσκα κλαίεις παρακαθήμενος;“ ὁ δ' εἶπεν· „οὐχ ὀρᾷς ὦ Ἀρτασύρα Κῦρον τεθνηκότα;“ θαυμάσας οὖν ὁ Ἀρτασύρας τῷ μὲν εὐνούχῳ θαρρεῖν παρεκελεύσατο καὶ φυλάττειν τὸν νεκρόν, αὐτὸς δὲ συντείνας πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, ἀπεγνωκότα μὲν ἤδη τὰ πράγματα, κακῶς δὲ καὶ τὸ σῶμα διακείμενον ὑπὸ τε δίψης καὶ τοῦ τραύματος, χαίρων φράζει, ὡς αὐτὸς ἴδοι τεθνηκότα Κῦρον. ^[5]
- Art 12 3 ὁ δὲ πρῶτον μὲν εὐθὺς ὥρμησεν αὐτὸς ἰέναι, καὶ τὸν Ἀρτασύραν ἄγειν ἐκέλευσεν ἐπὶ τὸν τόπον· ἐπεὶ δὲ πολὺς ἦν λόγος τῶν Ἑλλήνων καὶ φόβος, ὡς διωκόντων καὶ πάντα νικόντων καὶ κρατούντων, ἔδοξε πλείονας πέμψαι τοὺς κατοψομένους, καὶ τριάκοντα λαμπάδας ἔχοντες ἐπέμφθησαν. αὐτῷ δὲ μικρὸν ἀπολείποντι τοῦ τεθνάναι διὰ τὸ διψῆν Σατιβαρζάνης ὁ εὐνούχος περιθέων ἐζήτει ποτόν· οὐ γὰρ εἶχε τὸ χωρίον ὕδωρ, οὐδ' ἦν ἐγγὺς τὸ στρατόπεδον. ^[5]
- Art 12 5 μόλις οὖν ἐπιτυχάνει τῶν Καυνίων ἐκείνων τῶν κακοβίων ἐνὸς ἐν ἀσκήῳ φαύλῳ διεφθαρμένον ὕδωρ καὶ πονηρὸν ἔχοντος, ὅσον ὀκτὼ κοτύλας· καὶ λαβὼν τοῦτο καὶ κομίσας τῷ βασιλεῖ δίδωσιν.
- Art 12 6 ἐκπλέοντα δ' ἅπαν ἠρώτησεν, εἰ μὴ πάνυ δυσχεραίνει τὸ ποτόν. ὁ δ' ὤμοσε τοὺς θεοὺς μήτ' οἶνον ἡδέως οὕτως πώποτε πεπωκέναι μήτ' ὕδωρ τὸ κουφότατον καὶ καθαρώτατον, „ὥστ'“ ἔφη „τὸν δόντα σοι τοῦτ' ἄνθρωπον, ἂν ἐγὼ μὴ δυνηθῶ ζητήσας ἀμείψασθαι, τοὺς θεοὺς εὐχομαι ποιῆσαι μακάριον καὶ πλούσιον.“ Ἐν δὲ τούτῳ προσήλαυνον οἱ τριάκοντα λαμπροὶ καὶ περιχαρεῖς, ἀναγγέλλοντες αὐτῷ τὴν ἀνέλπιστον εὐτυχίαν. ^[5]
- Art 13 1 ἦδη δὲ καὶ πληθεῖ τῶν συντρεχόντων πάλιν πρὸς αὐτὸν καὶ συνισταμένων ἐθάρρει, καὶ κατέβαιναν ἀπὸ τοῦ λόφου, φωτὶ πολλῷ περιλαμπόμενος.
- Art 13 2 ὡς δ' ἐπέστη τῷ νεκρῷ, καὶ κατὰ δὴ τινὰ νόμον Περσῶν ἢ δεξιὰ χεὶρ ἀπεκόπη καὶ ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος, ἐκέλευσε τὴν κεφαλὴν αὐτῷ κοιμισθῆναι, καὶ τῆς κόμης δραξάμενος οὔσης βαθείας καὶ λασίας, ἐπεδείκνυε τοῖς ἀμφιδοξοῦσιν ἔτι καὶ φεύγουσιν. ^[5]
- Art 13 3 οἱ δ' ἐθαύμαζον καὶ προσεκύνουν, ὥστε ταχὺ μυριάδας ἑπτὰ περὶ αὐτὸν γενέσθαι καὶ συνεισελάσαι πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον. ἐξεληλάκει δ', ὡς ὁ Κτησίας (FGrH 688 F 22) φησὶν, ἐπὶ τὴν μάχην τεσσαράκοντα μυριάσιν. οἱ δὲ περὶ Δεῖνωνα (FGrH 690 F 16) καὶ Ξενοφῶντα (an. 1, 7, 11. 12) πολὺ πλείονας γενέσθαι λέγουσι τὰς μεμαχημένας. ^[5]

- Art 13 4 ἀριθμὸν δὲ νεκρῶν ὁ Κτησίας (F 22) ἐνακισχιλίους ἀνενεχθῆναί φησι πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, αὐτῷ δὲ δισμυρίων οὐκ ἐλάττους φανῆναι τοὺς κειμένους. ταῦτα μὲν οὖν ἔχει διαμφισβήτησιν· ἐκεῖνο δὲ τοῦ Κτησίου (F 23) λαμπρὸν ἤδη ψεῦσμα, τὸ πεμφθῆναι φάναι πρὸς τοὺς Ἑλληνας αὐτὸν μετὰ Φαλλύνου τοῦ Ζακυνθίου καὶ τινων ἄλλων.
- Art 13 6 ὁ γὰρ Ξενοφῶν ἠπίστατο συνδιατρίβοντα βασιλεῖ Κτησίαν· μέμνηται γὰρ αὐτοῦ (an. 1, 8, 26. 27), καὶ τοῖς βιβλίοις τούτοις ἐντετυχηκῶς δηλὸς ἐστίν· οὐκ ἂν οὖν ἐλθόντα καὶ λόγων τοσούτων ἐρμηνέα γενόμενον παρῆκεν ἀνώνυμον, Φαλῖνον δὲ τὸν Ζακύνθιον ὠνόμαζεν (an. ^[5]
- Art 13 7 2, 1, 7—23). ἀλλὰ δαιμονίως ὁ Κτησίας ὡς ἔοικε φιλότιμος ὢν, καὶ οὐχ ἦττον φιλολάκων καὶ φιλοκλέαρχος, αἰεὶ τινὰς ἐν τῇ διηγῆσει χώρας ἑαυτῷ δίδωσιν, ἐν αἷς γενόμενος πολλὰ καὶ καλὰ μεμνήσεται Κλεάρχου καὶ τῆς Λακεδαίμονος. Μετὰ δὲ τὴν μάχην δῶρα κάλλιστα μὲν ἐξέπεμψε καὶ μέγιστα τῷ Ἀρταγέρσου παιδί τοῦ πεσόντος ὑπὸ Κύρου, καλῶς δὲ καὶ Κτησίαν καὶ τοὺς ἄλλους [ἐπ]ετίμησε. ^[5]
- Art 14 2 τὸν δὲ Καύνιον ἐκεῖνον ἐξανευρών, ὃς ἐπέδωκε τὸ ἀσκίον, ἐξ ἀδόξου καὶ πένητος ἔντιμον καὶ πλούσιον ἐποίησεν.
- Art 14 3 ἦν δέ τις ἐπιμέλεια καὶ περὶ τὰς τῶν ἐξαμαρτόντων δικαιώσεις. Ἀρβάκην μὲν γάρ τινα Μῆδον, ἐν τῇ μάχῃ πρὸς Κύρον φυγόντα καὶ πάλιν ἐκείνου πεσόντος μεταστάντα, δειλίαν καὶ μαλακίαν καταγνοὺς, οὐ προδοσίαν οὐδὲ κακόνοιαν, ἐκέλευσε γυμνὴν ἀναλαβόντα πόρνην περιβάδην ἐπὶ τοῦ τραχήλου δι' ἡμέρας ὅλης ἐν ἀγορᾷ περιφέρειν. ^[5]
- Art 14 4 ἐτέρου δὲ πρὸς τῷ μεταστῆναι ψευσαμένου καταβαλεῖν δύο τῶν πολεμίων, προσέταξε διαπεῖραι τρισὶ βελόναις τὴν γλῶτταν.
- Art 14 5 οἰόμενος δὲ καὶ βουλόμενος δοκεῖν καὶ λέγειν πάντας ἀνθρώπους, ὡς αὐτὸς ἀπεκτόνοι Κύρον, Μιθριδάτη τε τῷ βαλόντι πρώτῳ Κύρον ἐξέπεμψε δῶρα καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοὺς διδόντας ὡς „τούτοις σε τιμᾷ [ὁ] βασιλεὺς, ὅτι τὸν ἐφίππειον Κύρου πῖλον εὐρὼν ἀνήνεγκας“, τοῦ τε Καρός, ὑφ' οὗ τὴν ἰγνύαν πληγείς ὁ Κύρος ἔπεσε, καὶ αὐτοῦ δωρεὰν αἰτοῦντος, ἐκέλευσεν εἰπεῖν τοὺς διδόντας ὅτι „σοὶ ταῦτα δίδωσι βασιλεὺς εὐαγγελίων δευτερεῖα· πρῶτος γὰρ Ἀρταςύρας, μετ' ἐκεῖνον δὲ σὺ τὴν Κύρου τελευτήν ἀπήγγειλας. ^[5]
- Art 14 7 “ ὁ μὲν οὖν Μιθριδάτης ἀπῆλθε σιωπῇ λυπούμενος· τὸν δ' ἄθλιον Κᾶρα κοινόν τι πάθος ἐξ ἀβελτερίας κατέσχε.
- Art 14 8 διαφθαρεῖς γὰρ ὑπὸ τῶν παρόντων ὡς ἔοικεν ἀγαθῶν, καὶ ἀναπεισθεῖς εὐθύς ἀντιποιεῖσθαι τῶν ὑπὲρ αὐτόν, οὐκ ἤξιον τὰ δοθέντα μισθὸν εὐαγγελίων ἔχειν, ἀλλ' ἡγανάκτει μαρτυρόμενος καὶ βοῶν, ὅτι Κύρον οὐδεὶς ἕτερος ἀλλ' αὐτὸς ἀπεκτόνοι καὶ τὴν δόξαν ἀδίκως ἀποστεροῖτο. ταῦτα δ' ἀκούσας ὁ βασιλεὺς σφόδρα παρωξύνθη, καὶ τὴν κεφαλὴν ἐκέλευσεν ἀποτεμεῖν τοῦ ἀνθρώπου. ^[5]
- Art 14 9 παροῦσα δ' ἡ μήτηρ „μὴ σύ γε“ εἶπεν „οὕτω τὸν Κᾶρα τοῦτον ὦ βασιλεῦ τὸν ὄλεθρον ἀπαλλάξης, ἀλλὰ παρ' ἐμοῦ τὸν ἄξιον ἀπολήψεται μισθὸν ὦν τολμᾷ λέγειν.
- Art 14 10 “ ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἐκέλευσε τοὺς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν ἢ Παρύσατις λαβόντας τὸν ἄνθρωπον ἐφ' ἡμέρας δέκα στρεβλοῦν, εἴτα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντας εἰς τὰ ὦτα θερμὸν ἐντήκειν χαλκὸν ἕως ἀποθάνῃ. Κακῶς δ' ἀπώλετο καὶ Μιθριδάτης μετ' ὀλίγον χρόνον ἐκ τῆς αὐτῆς ἀβελτερίας. ^[5]
- Art 15 1 κληθεῖς γὰρ ἐπὶ δεῖπνον, ἔνθα καὶ βασιλέως καὶ τῆς μητρὸς εὐνοῦχοι παρῆσαν, ἦκεν ἐσθῆτι καὶ χρυσῷ κεκοσμημένος οἷς ἔλαβε παρὰ βασιλέως.
- Art 15 2 ἐπεὶ δ' εἰς τὸ πίνειν ἀφίκοντο, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ μέγιστος δυνάμενος τῶν Παρυσάτιδος εὐνούχων· „ὡς καλὴν μὲν ἐσθῆτά σοι ταύτην ὦ Μιθριδάτα [ὁ] βασιλεὺς δέδωκε, καλὰ δὲ

στρεπτά καὶ ψέλια, πολλοῦ δ' ἄξιος ὁ ἀκινάκης. ἦ μακάριόν σε καὶ περίβλεπτον ἅπασι πεποίηκεν. ^[5]

Art 15 3 “ ἤδη δὲ μεθύων ὁ Μιθριδάτης „τί δὲ ταῦτ' ἔστιν“ εἶπεν „ὦ Σπαραμίζη; μειζόνων γὰρ ἐγὼ καὶ καλλιόνων βασιλεῖ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἄξιον ἐμαυτὸν παρέσχον.

Art 15 4 “ καὶ ὁ Σπαραμίζης ἐπιμειδιάσας „φθόνος μὲν οὐδεὶς ὦ Μιθριδάτα“ εἶπεν· „ἐπεὶ δέ φασιν Ἑλληνες οἶνον καὶ ἀλήθειαν εἶναι, τί λαμπρὸν ὦ τᾶν ἡ μέγα, πῖλον εὑρεῖν ἵππου περιρρύντα καὶ τοῦτον ἀνενεγκεῖν;“ ταῦτα δ' οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἀληθὲς ἔλεγεν, ἀλλὰ βουλόμενος ἐκκαλύψαι πρὸς τοὺς παρόντας ὑπεκίνει τὴν κουφότητα τοῦ ἀνθρώπου, λάλου καὶ ἀκρατοῦς γεγονότος διὰ τὸν οἶνον.

Art 15 6 εἶπεν οὖν μὴ κατασχών· „ὕμεις μὲν ὅ τι βούλεσθε πῖλους λέγετε καὶ φλυάρους· ἐγὼ δ' ὑμῖν λέγω διαρρήδην ὑπὸ ταύτης ἀνηρῆσθαι Κῦρον τῆς χειρός. οὐ γὰρ ὡς Ἀρταγέρσης ἠκόντισα κενὸν καὶ μάταιον, ἀλλὰ τοῦ μὲν ὀφθαλμοῦ μικρὸν ἤμαρτον, τοῦ δὲ κροτάφου τυχὼν καὶ διελάσας κατέβαλον τὸν ἄνδρα καὶ τέθνηκεν ὑπ' ἐκείνου τοῦ τραύματος. ^[5]

Art 15 7 “ οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τὸ τέλος ἤδη τοῦ Μιθριδάτου καὶ τὴν κακοδαιμονίαν ὁρῶντες, εἰς τὴν γῆν ἔκυψαν. ὁ δ' ἐστιῶν αὐτούς „ὦ τᾶν“ ἔφη „Μιθριδάτα, πίνωμεν ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐσθίωμεν, τὸν βασιλέως δαίμονα προσκυνοῦντες, λόγους δὲ μεΐζους ἢ καθ' ἡμᾶς ἐάσωμεν.“ Ἐκ τούτου τῇ μὲν Παρυσάτιδι φράζει τὸν λόγον ὁ εὐνοῦχος, ἐκείνη δὲ βασιλεῖ· βασιλεὺς δ' ἠγανάκτησεν ὥσπερ ἐξελεγχόμενος καὶ τὸ κάλλιστον καὶ ἡδιστον ἀπολλύων τῆς νίκης. ^[5]

Art 16 2 ἐβούλετο γὰρ βαρβάρους ἅπαντας πεπεῖσθαι καὶ Ἑλληνας, ὡς ἐν ταῖς ἐξελάσεσι καὶ συμπλοκαῖς δούς καὶ λαβὼν πληγὴν, ἐτρώθη μὲν αὐτός, ἔκτεινε δ' ἐκείνον. ἐκέλευσεν οὖν τὸν Μιθριδάτην ἀποθανεῖν σκαφευθέντα.

Art 16 3 τὸ δὲ σκαφευθῆναι τοιοῦτόν ἐστι· σκάφας δύο πεποιημένας ἐφαρμόζειν ἀλλήλαις λαβόντες, εἰς τὴν ἑτέραν κατακλίνουσι τὸν κολαζόμενον ὕπτιον· εἶτα τὴν ἑτέραν ἐπάγοντες καὶ συναρμόζοντες, ὥστε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας ἔξω καὶ τοὺς πόδας ἀπολαμβάνεσθαι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα πᾶν ἀποκεκρύφθαι, διδόασιν ἐσθίειν τῷ ἀνθρώπῳ, κἂν μὴ θέλῃ, προσβιάζονται κεντοῦντες τὰ ὄμματα· φαγόντι δὲ πιεῖν μέλι καὶ γάλα συγκεκραμένον ἐγχέουσιν εἰς τὸ στόμα καὶ κατὰ τοῦ προσώπου καταχέουσιν. ^[5]

Art 16 5 εἶτα πρὸς τὸν ἥλιον ἀεὶ στρέφουσιν ἐναντία τὰ ὄμματα, καὶ μυῶν προσκαθημένων <ὑπὸ> πλήθους πᾶν ἀποκρύπτεται τὸ πρόσωπον.

Art 16 6 ἐντὸς δὲ ποιῶντος ὅσα ποιεῖν ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐσθίοντας ἀνθρώπους καὶ πίνοντας, εὐλαὶ καὶ σκώληκες ὑπὸ φθορᾶς καὶ σηπεδόνης ἐκ τοῦ περιττώματος ἀναζέουσιν, ὅφ' ὧν ἀναλίσκεται τὸ σῶμα διαδυομένων εἰς τὰ ἐντός.

Art 16 7 ὅταν γὰρ ἤδη φανερός ᾖ τεθνηκώς ὁ ἄνθρωπος, ἀφαιρεθείσης τῆς ἐπάνω σκάφης ὁρῶσι τὴν μὲν σάρκα κατεδεδεσμένην, περὶ δὲ τὰ σπλάγχχνα τοιούτων θηρίων ἐσμούς ἐσθιόντων καὶ προσπεφυκότων. οὕτως ὁ Μιθριδάτης ἑπτακαίδεκα ἡμέρας φθειρόμενος μόλις ἀπέθανε. Λοιπὸς δ' ἦν τῇ Παρυσάτιδι σκοπὸς ὁ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμὼν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Κύρου Μασαβάτης βασιλέως εὐνοῦχος. ^[5]

Art 17 2 ὡς οὖν αὐτὸς οὐδεμίαν καθ' ἑαυτοῦ λαβὴν παρεδίδου, τοιοῦτον ἐπιβουλῆς τρόπον ἢ Παρύσατις συνέθηκεν.

Art 17 3 ἦν τὰ τ' ἄλλα θυμόσοφος γυνὴ καὶ δεινὴ κυβεύειν· διὸ καὶ βασιλεῖ πρὸ τοῦ πολέμου πολλάκις συνεκύβευε· μετὰ δὲ τὸν πόλεμον διαλυθεῖσα πρὸς αὐτόν, οὐκ ἔφευγε τὰς φιλοφροσύνας, ἀλλὰ καὶ συνέπαιζε καὶ τῶν ἐρωτικῶν ἐκοινώνει συμπράττουσα καὶ παροῦσα, καὶ ὅλως μικρότατον

αὐτοῦ τῇ Στατείρᾳ μετεδίδου χρῆσθαι καὶ συνεῖναι, μισοῦσά τε μάλιστα πάντων ἐκείνην καὶ μέγιστον αὐτὴ βουλομένη δύνασθαι. ^[5]

Art 17 5 λαβοῦσα δὴ ποτε τὸν Ἀρτοξέρξην ὠρμημένον ἀλύειν σχολῆς οὔσης, προῦκαλεῖτο περὶ χιλίων δαρεικῶν κυβεῦσαι· καὶ κυβεύοντα περιεῖδε νικῆσαι καὶ τὸ χρυσίον ἀπέδωκε. προσποιουμένη δ' ἀνιάσθαι καὶ φιλονικεῖν, ἐκέλευσεν αὐθις ἐξ ἀρχῆς περὶ εὐνούχου διακυβεῦσαι, κάκεινος ὑπήκουσε. ^[5]

Art 17 6 ποιησάμενοι δὲ συνθήκας, πέντε μὲν ἐκάτερον ὑπεξέλεσθαι τοὺς πιστοτάτους, ἐκ δὲ τῶν λοιπῶν, ὃν ἂν ὁ νικῶν ἔλῃται, δοῦναι τὸν ἡττώμενον, ἐπὶ τούτοις ἐκύβευον.

Art 17 7 σφόδρα δὴ γενομένη πρὸς τῷ πράγματι καὶ σπουδάσασα περὶ τὴν παιδίαν, εὖ δέ πως αὐτῇ καὶ τῶν κύβων πεσόντων, νικήσασα λαμβάνει τὸν Μασαβάτην· οὐ γὰρ ἦν ἐν τοῖς ὑπεξηρημένοις. καὶ πρὶν ἐν ὑποψίᾳ γενέσθαι βασιλέα τοῦ πράγματος, ἐγχειρίσασα τοῖς ἐπὶ τῶν τιμωριῶν προσέταξεν ἐκδεῖραι ζῶντα, καὶ τὸ μὲν σῶμα πλάγιον διὰ τριῶν σταυρῶν ἀναπῆξαι, τὸ δὲ δέρμα χωρὶς διαπατταλεῦσαι. ^[5]

Art 17 8 γενομένων δὲ τούτων, καὶ βασιλέως χαλεπῶς φέροντος καὶ παροξυνομένου πρὸς αὐτήν, εἰρωνευομένη μετὰ γέλωτος „ὥς ἡδύς“ ἔφασκεν „εἴ καὶ μακάριος, εἰ χαλεπαίνεις διὰ γέροντα πονηρὸν εὐνούχον, ἐγὼ δὲ χιλίους ἐκκυβευθεῖσα δαρεικοὺς σιωπῶ καὶ στέργω.

Art 17 9 “ βασιλεὺς μὲν οὖν ἐφ’ οἷς ἐξηπατήθη μεταμελόμενος ἡσυχίαν ἤγεν, ἡ δὲ Στάτειρα καὶ πρὸς τᾶλλα φανερώς ἠναντιοῦτο, καὶ τούτοις ἐδυσχέRAINEN, ὥς ἄνδρας εὐνοϊκοὺς καὶ πιστοὺς βασιλεῖ διὰ Κύρον ὠμῶς καὶ παρανόμως ἀπολλυούσης αὐτῆς. Ἐπεὶ δὲ Κλέαρχον καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγούς Τισσαφέρνης ἐξηπάτησε καὶ παρεσπόνδησεν ὄρκων γενομένων, καὶ συλλαβὼν ἀνέπεμψεν ἐν πέδαις δεδεμένους, δεθηθῆναί φησιν αὐτοῦ τὸν Κλέαρχον ὁ Κτησίας (FGrH 688 F 28), ὅπως κτενὸς εὐπορήσειε. ^[5]

Art 18 2 τυχόντα δὲ καὶ τημελήσαντα τὴν κεφαλὴν, ἡσθῆναί τε τῇ χρεῖᾳ καὶ τὸν δακτύλιον αὐτῷ δοῦναι σύμβολον φιλίας πρὸς τοὺς ἐν Λακεδαίμονι συγγενεῖς καὶ οἰκείους· εἶναι δὲ γλυφὴν ἐν τῇ σφραγίδι Καρυάτιδας ὀρχουμένας.

Art 18 3 τὰ δὲ πεμπόμενα σιτία τῷ Κλεάρχῳ τοὺς συνδεδεμένους στρατιώτας ἀφαιρεῖσθαι καὶ καταναλίσκειν, ὀλίγα τῷ Κλεάρχῳ διδόντας ἀπ’ αὐτῶν. ἰάσασθαι δὲ καὶ τοῦτό φησιν ὁ Κτησίας, πλείονα τῷ Κλεάρχῳ πέμπεσθαι διαπραζάμενος, ἰδίᾳ δ’ ἕτερα τοῖς στρατιώταις δίδοσθαι· καὶ ταῦτα μὲν ὑπουργῆσαι καὶ παρασχεῖν χάριτι καὶ γνώμῃ τῆς Παρυσάτιδος. ^[5]

Art 18 4 πεμπομένου δὲ καθ’ ἡμέραν τῷ Κλεάρχῳ κωλῆνος ἐπὶ τοῖς σιτίοις, παρακαλεῖν αὐτὸν καὶ διδάσκειν, ὥς χρή μικρὸν εἰς τὸ κρέας ἐμβαλόντα μαχαίριον ἀποκρύψαντα πέμψαι, καὶ μὴ περιδεῖν ἐν τῇ βασιλέως ὠμότητι τὸ τέλος αὐτοῦ γενόμενον· αὐτὸν δὲ φοβούμενον μὴ ἐθελῆσαι. ^[5]

Art 18 5 βασιλέα δὲ τῇ μὲν μητρὶ παραιτουμένη μὴ κτεῖναι τὸν Κλέαρχον ὁμολογῆσαι καὶ ὁμόσαι· πεισθέντα δ’ αὐθις ὑπὸ τῆς Στατείρας, ἀποκτεῖναι πάντας πλὴν Μένωνος.

Art 18 6 ἐκ δὲ τούτου τὴν Παρύσατιν ἐπιβουλεῦσαι τῇ Στατείρᾳ καὶ συσκευάσασθαι τὴν φαρμακείαν κατ’ αὐτῆς, οὐκ εἰκότα λέγων ἀλλὰ πολλὴν ἀλογίαν ἔχοντα τῆς αἰτίας, εἰ δεινὸν ἔργον οὕτως ἔδρασε καὶ παρεκινδύνευσεν ἡ Παρύσατις διὰ Κλέαρχον, ἀνελεῖν τολμήσασα τὴν γυνήσιαν βασιλέως γυναῖκα καὶ τέκνων κοινωνὸν ἐπὶ βασιλεῖᾳ τρεφομένων. ^[5]

Art 18 7 ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ ἄδηλον ὥς ἐπιτραγωδεῖ τῇ Κλεάρχου μνήμῃ. καὶ γὰρ ἀναιρεθέντων φησὶ τῶν στρατηγῶν τοὺς μὲν ἄλλους ὑπὸ κυνῶν σπαράττεσθαι καὶ ὀρνέων, τῷ δὲ Κλεάρχῳ νεκρῷ θύελλαν ἀνέμου γῆς θῖνα πολλὴν φέρουσιν ἐπιχῶσαι καὶ ἐπικρύψαι τὸ σῶμα· φοινίκων δέ

τινων διασπαρέντων, ὀλίγω χρόνῳ θαυμαστὸν ἄλλος ἀναφῦναι καὶ καταστιάσαι τὸν τόπον, ὥστε καὶ βασιλεῖ σφόδρα μεταμέλειν, ὡς ἄνδρα θεοῖς φίλον ἀνηρηκότι τὸν Κλέαρχον. ^[5]

Art 19 1 Ἡ δ' οὖν Παρύσατις, μίσους τε πρὸς τὴν Στάτειραν ἐξ ἀρχῆς ὑποκειμένου καὶ ζηλοτυπίας, ὁρῶσα τὴν μὲν αὐτῆς δύναμιν αἰδουμένου βασιλέως καὶ τιμῶντος οὔσαν, τὴν δ' ἐκείνης ἔρωτι καὶ πίστει βέβαιον καὶ ἰσχυρὰν, ἐπεβούλευσεν, ὑπὲρ τῶν μεγίστων ὡς ᾤετο παραβαλλομένη. ^[5]

Art 19 2 θεράπαιναν εἶχε πιστὴν καὶ δυναμένην παρ' αὐτῇ μέγιστον ὄνομα Γίγιν, ἣν ὁ μὲν Δείνων (FGrH 690 F 15b) ὑπουργῆσαι τῇ φαρμακείᾳ φησί, συγγνώμῃ δὲ μόνον ἄκουσαν ὁ Κτησίας (FGrH 688 F 29b)· τὸν δὲ δόντα τὸ φάρμακον οὗτος μὲν ὀνομάζει Βελιτάραν, ὁ δὲ Δείνων Μελάνταν. ^[5]

Art 19 3 ἐκ δὲ τῆς πρόσθεν ὑποψίας καὶ διαφορᾶς ἀρξάμεναι πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ φοιτᾶν καὶ συνδειπνεῖν ἀλλήλαις, ὅμως <διὰ> τὸ δεδιέναι καὶ φυλάττεσθαι τοῖς αὐτοῖς σιτίοις καὶ ἀπὸ τῶν αὐτῶν ἐχρῶντο.

Art 19 4 γίνεται δὲ μικρὸν ἐν Πέρσαις ὀρνίθιον, ᾧ περιττώματος οὐδὲν <ἐν> ἐστίν, ἀλλ' ὅλον διάπλεων πιμελῆς τὰ ἐντός, ἣ καὶ νομίζουσιν ἀνέμῳ καὶ δρόσῳ τρέφεσθαι τὸ ζῶον· ὀνομάζεται δὲ ῥυντάκης.

Art 19 5 τοῦτ' οὖν φησὶν ὁ Κτησίας (FGrH 688 F 29b) μικρᾷ μαχαίρῃ κεχρισμένη τῷ φαρμάκῳ κατὰ θάτερα τὴν Παρύσατιν διαιροῦσαν, ἐκμάξαι τῷ ἑτέρῳ μέρει τὸ φάρμακον· καὶ τὸ μὲν ἄχραντον καὶ καθαρὸν εἰς τὸ στόμα βαλοῦσαν αὐτὴν ἐσθίειν, δοῦναι δὲ τῇ Στατείρᾳ τὸ πεφαρμαγμένον· ὁ δὲ Δείνων (FGrH 690 F 15b) οὐ τὴν Παρύσατιν, ἀλλὰ τὸν Μελάνταν τέμνοντα τῷ μαχαίρῳ τὰ φαρμασσόμενα τῶν κρεῶν τιθέναι κατὰ τὴν Στάτειραν. ^[5]

Art 19 7 ἀποθνήσκουσα <δ'> οὖν ἡ γυνὴ μετὰ πόνων μεγάλων καὶ σπαραγμῶν, αὐτὴ τε συνησθάνετο τοῦ κακοῦ, καὶ βασιλεῖ παρέσχεν ὑποψίαν κατὰ τῆς μητρός, εἰδότει τὸ θηριῶδες αὐτῆς καὶ δυσμείλικτον.

Art 19 8 ὅθεν εὐθὺς ἐπὶ τὴν ζήτησιν ὀρμήσας, τοὺς μὲν ὑπηρέτας καὶ τραπεζοκόμους τῆς μητρός συνέλαβε καὶ κατεστρέβλωσε, τὴν δὲ Γίγιν ἡ Παρύσατις πολὺν χρόνον εἶχεν οἶκοι μεθ' αὐτῆς, καὶ βασιλέως ἐξαιτοῦντος οὐκ ἔδωκεν, ἀλλ' ὕστερον αὐτῆς δεηθείσης εἰς τὸν οἶκον ἀφεθῆναι νυκτός, αἰσθόμενος καὶ λόχον ὑφεῖς συνήρπασε καὶ κατέγνω θάνατον. ἀποθνήσκουσι δ' οἱ φαρμακεῖς ἐν Πέρσαις κατὰ νόμον οὕτως λίθος ἐστὶ πλατύς, ἐφ' οὗ τὴν κεφαλὴν καταθέντες αὐτῶν ἑτέρῳ λίθῳ παίουσι καὶ πιέζουσιν, ἄχρι οὗ συνθλάσῃ τὸ πρόσωπον καὶ τὴν κεφαλὴν. ^[5]

Art 19 10 ἡ <μὲν> οὖν Γίγίς οὕτως ἀπέθανε, τὴν δὲ Παρύσατιν ὁ Ἀρτοξέρξης ἄλλο μὲν οὐδὲν οὔτ' εἶπε κακὸν οὔτ' ἐποίησεν, εἰς δὲ Βαβυλῶνα βουλομένην ἐξέπεμψεν, εἰπὼν ἕως ἐκείνη περίεστιν αὐτὸς οὐκ ὀφείσθαι Βαβυλῶνα. τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν οἰκίαν οὕτως εἶχεν. Ἐπεὶ δὲ τοὺς Κύρῳ συναναβάντας Ἑλλήνας σπουδάσας λαβεῖν ὁ βασιλεὺς οὐδὲν ἤττον ἢ Κύρου περιγενέσθαι καὶ τὴν βασιλείαν κατασχεῖν, οὐκ ἔλαβεν, ἀλλὰ Κῦρον τὸν ἡγεμόνα καὶ τοὺς αὐτῶν στρατηγοὺς ἀποβαλόντες, ἐξ αὐτῶν μονονουχὶ τῶν βασιλείων ἐσώθησαν, ἐξελέγξαντες καὶ ἀποφήναντες τὰ Περσῶν καὶ βασιλέως πράγματα χρυσὸν ὄντα πολὺν καὶ τρυφὴν καὶ γυναῖκας, τὰ δ' ἄλλα τῦφον καὶ ἀλαζονείαν, πᾶσα μὲν ἡ Ἑλλὰς ἐξεθάρρησε καὶ κατεφρόνησε τῶν βαρβάρων, Λακεδαιμονίοις δὲ καὶ δεινὸν ἐφαίνετο, μὴ νῦν γε δουλείας ἐξελέσθαι τοὺς τὴν Ἀσίαν κατοικοῦντας Ἑλλήνας μηδὲ παῦσαι προπηλακίζομένους ὑπ' αὐτῶν. ^[5]

Art 20 3 πρότερον δὲ διὰ Θίμβρωνος, εἴτα διὰ Δερκυλλίδου πολεμοῦντες, οὐδὲν δὲ πράττοντες ἀξιόλογον, Ἀγησιλάῳ τῷ βασιλεῖ τὸν πόλεμον ἐπέτρεψαν. ὁ δὲ περαιωθεὶς ναυσὶν εἰς Ἀσίαν, εὐθὺς ἦν ἐνεργὸς καὶ δόξαν εἶχε μεγάλην, καὶ Τισσαφέρνην παραταξάμενος ἐνίκησε καὶ τὰς πόλεις ἀφίστη. ^[5]

- Art 20 4 τούτων δὲ γενομένων, συμφρονήσας ὁ Ἀρτοξέρξης ὃν τρόπον αὐτοῖς ἐστὶ πολεμητέον, ἔπεμψε Τιμοκράτην τὸν Ῥόδιον εἰς τὴν Ἑλλάδα χρυσίον πολὺ κομίζοντα, διδόναι καὶ διαφθεῖρειν τοὺς πλεῖστον ἐν ταῖς πόλεσι δυναμένους κελεύσας καὶ πόλεμον Ἑλληνικὸν κινεῖν ἐπὶ τὴν Λακεδαιμόνα. ^[5]
- Art 20 5 τοῦ δὲ Τιμοκράτους ταῦτα πράσσοντος, καὶ τῶν μεγίστων πόλεων συνισταμένων, καὶ τῆς Πελοποννήσου διαταραττομένης, μετεπέμποντο τὸν Ἀγησίλαον ἐκ τῆς Ἀσίας οἱ ἄρχοντες.
- Art 20 6 ὅτε δὴ καὶ φασιν αὐτὸν ἀπιόντα πρὸς τοὺς φίλους εἶπεῖν, ὡς τρισμυρίοις τοξόταις ἐξελαύνοιτο τῆς Ἀσίας ὑπὸ βασιλέως· τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα τοξότην ἐπίσημον εἶχεν. Ἐξέβαλε δὲ καὶ τῆς θαλάττης Λακεδαιμονίους, Κόνωνι τῷ Ἀθηναίῳ μετὰ Φαρναβάζου στρατηγῷ χρησάμενος.
- Art 21 1 ὁ γὰρ Κόνων διέτριβε μὲν ἐν Κύπρῳ μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς ναυμαχίαν, οὐ τὴν ἀσφάλειαν ἀγαπῶν, ἀλλὰ τὴν τῶν πραγμάτων μεταβολὴν ὥσπερ ἐν πελάγει τροπὴν περιμένων. ^[5]
- Art 21 2 ὁρῶν δὲ καὶ τοὺς ἑαυτοῦ λογισμοὺς δυνάμει καὶ τὴν βασιλέως δύναμιν ἀνδρὸς ἔμφορος δεομένην, ἔπεμψεν ἐπιστολὴν βασιλεῖ περὶ ᾧ διενоеῖτο. καὶ ταύτην ἐκέλευσε τὸν κομίζοντα μάλιστα μὲν ἀποδοῦναι διὰ Ζήνωνος τοῦ Κρητὸς ἢ Πολυκρίτου τοῦ Μενδαίου· τούτων δ' ἦν ὁ μὲν Ζήνων ὀρχηστής, ὁ δὲ Πολύκριτος ἰατρός· ἂν δ' οὗτοι μὴ παρῶσι, διὰ Κτησίου τοῦ ἱατροῦ.
- Art 21 4 λέγεται δ' ὁ Κτησίας τὴν ἐπιστολὴν λαβὼν παρεγγράψαι τοῖς ὑπὸ τοῦ Κόνωνος ἐπεσταλμένοις, ὅπως καὶ Κτησίαν ἀποστείλῃ πρὸς αὐτόν, ὡς ὠφέλιμον ὄντα ταῖς ἐπὶ θαλάσῃ πράξεσιν· ὁ δὲ Κτησίας (FGrH 688 F 32) αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ βασιλέα φησὶ προσθεῖναι τὴν λειτουργίαν αὐτῷ ταύτην. Ἄλλ' ἐπεὶ κρατήσας τῇ περὶ Κνίδον ναυμαχίᾳ διὰ Φαρναβάζου καὶ Κόνωνος ἀφείλετο τὴν κατὰ θάλατταν ἀρχὴν Λακεδαιμονίους, ἐπέστρεψε πᾶσαν ὁμοῦ τὴν Ἑλλάδα πρὸς αὐτόν, ὥστε καὶ τὴν περιβόητον εἰρήνην βραβεῦσαι τοῖς Ἑλλησι τὴν ἐπ' Ἀνταλκίδου προσαγορευομένην. ^[5]
- Art 21 6 ὁ δ' Ἀνταλκίδας Σπαρτιάτης ἦν Λέοντος υἱός, καὶ <συ> σπουδάσας βασιλεῖ διεπράξατο τὰς ἐν Ἀσίᾳ πόλεις Ἑλληνίδας ἀπάσας καὶ νήσους, ὅσαι προσκυροῦσιν Ἀσίᾳ, παρεῖναι Λακεδαιμονίους αὐτῷ κεκτηῖσθαι φόρων ὑποτελεῖς, εἰρήνης γενομένης τοῖς Ἑλλησιν, εἰ δέ τις τῆς Ἑλλάδος ὕβριν καὶ προδοσίαν εἰρήνην καλεῖν, ἧς πόλεμος οὐδεὶς ἀκλεέστερον ἤνεγκε τέλος τοῖς κρατηθεῖσι. Διὸ καὶ τοὺς ἄλλους Σπαρτιάτας ἀεὶ βδελυττόμενος ὁ Ἀρτοξέρξης, καὶ νομίζων, ὡς φησι Δεῖνων (FGrH 690 F 19), ἀνθρώπων ἀπάντων ἀναιδεστάτους εἶναι, τὸν Ἀνταλκίδαν ὑπερηγάπησεν εἰς Πέρσας ἀναβάντα. ^[5]
- Art 22 2 καὶ ποτε λαβὼν ἓνα τῶν ἀνθινῶν στεφάνων, καὶ βάψας εἰς μύρον τὸ πολυτελέστατον, ἀπὸ δεῖπνου ἔπεμψε τῷ Ἀνταλκίδᾳ, καὶ πάντες ἐθαύμασαν τὴν φιλοφροσύνην.
- Art 22 3 ἦν δ' ὡς ἔοικεν ἐπιτήδειος οὗτος ἐντροφηθῆναι καὶ τοιοῦτον λαβεῖν στέφανον, ἐξορησάμενος ἐν Πέρσαις τὸν Λεωνίδα καὶ τὸν Καλλικρατίδαν.
- Art 22 4 ὁ μὲν γὰρ Ἀγησίλαος ὡς ἔοικε πρὸς τὸν εἰπόντα· „φεῦ τῆς Ἑλλάδος ὅπου μηδίζουσιν ἡμῖν οἱ Λάκωνες“ „οὐ μᾶλλον“ εἶπεν „οἱ Μῆδοι λακωνίζουσι;“ τοῦ δὲ ῥήματος ἡ κομπότης τὴν τοῦ πράγματος αἰσχύνην οὐκ ἀφείλεν, ἀλλὰ τὴν μὲν ἡγεμονίαν ἀπώλεσαν ἐν Λεύκτροις ἀγωνισάμενοι κακῶς, ἡ δὲ δόξα τῆς Σπάρτης προαπώλετο ταῖς ὁμολογίαις ἐκείναις.
- Art 22 6 ἄχρι μὲν οὖν ἐπρώτευεν ἡ Σπάρτη, ξένον ἐποιεῖτο καὶ φίλον ὠνόμαζεν ἑαυτοῦ τὸν Ἀνταλκίδαν· ἐπεὶ δ' ἡττήθησαν ἐν Λεύκτροις, ταπεινὰ πράττοντες ἐδέοντο μὲν χρημάτων καὶ τὸν Ἀγησίλαον εἰς Αἴγυπτον ἐξέπεμψαν, ὁ δ' Ἀνταλκίδας ἀνέβη πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, παρακαλῶν ἐπαρκέσαι τοῖς Λακεδαιμονίοις. ^[5]
- Art 22 7

ὁ δ' οὕτως ἐξημέλησε καὶ παρεῖδε καὶ ἀπέρριψεν αὐτόν, ὥστε καταβάντα καὶ χλευαζόμενον ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, φοβούμενον δὲ καὶ τοὺς ἐφόρους, ἀποκατερεῖσαι. Ἀνέβη δὲ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ Ἰσμηνίας ὁ Θηβαῖος καὶ Πελοπίδας, ἥδη τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην νενικηκώς.

Art 22 8 ἀλλ' οὗτος μὲν οὐδὲν αἰσχρὸν ἐποίησεν· Ἰσμηνίας δὲ προσκυνῆσαι κελευόμενος ἐξέβαλε πρὸ αὐτοῦ χαμᾶζε τὸν δακτύλιον, εἶτα κύψας ἀνείλετο καὶ παρέσχε δόξαν προσκυνούντος. ^[5]

Art 22 9 Τιμαγόρῃ δὲ τῷ Ἀθηναίῳ, διὰ Βηλούριδος τοῦ γραμματέως εἰσπέμψαντι γραμματίδιον ἀπόρητον, ἥσθεις μυρίους τε δαρεικοὺς ἔδωκε, καὶ γάλακτος βοείου δεομένῳ δι' ἀσθένειαν ὀγδοήκοντα βοῦς ἀμέλγεσθαι παρηκολούθουν· ἔτι δὲ κλίνην καὶ στρώματα καὶ τοὺς στρωννύντας ἔπεμψεν, ὥς οὐ μεμαθηκότων Ἑλλήνων ὑποστρωννύναι, καὶ φορεῖς τοὺς κομίζοντας αὐτὸν μέχρι θαλάσσης μαλακῶς ἔχοντα.

Art 22 11 παρόντι δὲ δεῖπνον ἐπέμπετο λαμπρότατον, ὥστε καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως Ὀσάνην „ὦ Τιμαγόρα“ φάναι „μέμνησο ταύτης τῆς τραπέζης· οὐ γὰρ ἐπὶ μικροῖς οὕτω σοι κεκοσμημένη παράκειται.

Art 22 12 “ τοῦτο δ' ἦν ὀνειδισμὸς εἰς προδοσίαν μᾶλλον ἢ χάριτος ὑπόμνησις. Τιμαγόρου μὲν οὖν διὰ τὴν δωροδοκίαν Ἀθηναῖοι θάνατον κατέγνωσαν. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης ἐν ἀντὶ πάντων ὧν ἐλύπει τοὺς Ἕλληνας ἠϋφραине, Τισσαφέρην τὸν ἔχθιστον αὐτοῖς καὶ δυσμενέστατον ἀποκτείνας ἀπέκτεινε δὲ ταῖς διαβολαῖς αὐτοῦ τῆς Παρυσάτιδος συνεπιθεμένης.

Art 23 2 οὐ γὰρ ἐνέμεινε τῇ ὀργῇ πολὺν χρόνον ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ διηλλάγη τῇ μητρὶ καὶ μετεπέμψατο, νοῦν μὲν ὀρῶν ἔχουσαν καὶ φρόνημα βασιλείας ἄξιον, αἰτίας δὲ μηδεμιᾶς οὔσης ἐμποδὼν ἔτι δι' ἣν ὑπόψονται συνόντες ἀλλήλους ἢ λυπήσουσιν.

Art 23 3 ἐκ δὲ τούτου πάντα πρὸς χάριν ὑπουργοῦσα βασιλεῖ, καὶ τῷ πρὸς μηδὲν ὧν ἐκεῖνος ἔπραττε δυσκολαίνειν ἔχουσα τὸ δύνασθαι παρ' αὐτῷ καὶ τυγχάνειν ἀπάντων, ἥσθετο τῆς ἐτέρας τῶν θυγατέρων Ἀτόσσης ἐρῶντος ἔρωτα δεινόν, ἐπικρυπτομένου δὲ δι' ἐκείνην οὐχ ἥκιστα καὶ κολάζοντος τὸ πάθος ὡς φασιν ἔνιοι, καίτοι γεγενημένης ἤδη πρὸς τὴν παρθένον ὁμιλίας αὐτῷ λαθραίας. ^[5]

Art 23 4 ὥς οὖν ὑπώπτευσεν ἡ Παρύσατις, τὴν παῖδα μᾶλλον ἢ πρότερον ἠσπάζετο, καὶ πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην ἐπῆναι τό τε κάλλος αὐτῆς καὶ τὸ ἦθος, ὡς βασιλικῆς καὶ μεγαλοπρεποῦς.

Art 23 5 τέλος δ' οὖν γῆμαι τὴν κόρην ἔπεισε καὶ γνησίαν ἀποδεῖξαι γυναῖκα, χαίρειν ἔασαντα δόξας Ἑλλήνων καὶ νόμους, Πέρσαις δὲ νόμον αὐτὸν ὑπὸ τοῦ θεοῦ καὶ δικαιοτὴν αἰσchrῶν καὶ καλῶν ἀποδεδειγμένον.

Art 23 6 ἔνιοι μέντοι λέγουσιν, ὧν ἐστὶ καὶ Ἡρακλείδης ὁ Κυμαῖος (FGrH 689 F 7a), οὐ μίαν μόνον τῶν θυγατέρων, ἀλλὰ καὶ δευτέραν Ἀμηστριν γῆμαι τὸν Ἀρτοξέρξην, περὶ ἧς ὀλίγον ὕστερον ἀπαγγελοῦμεν (c.

Art 23 7 27, 7). τὴν δ' Ἀτοσσαν οὕτως ἠγάπησεν ὁ πατὴρ συνοικοῦσαν, ὥστ' ἄλφου κατανεμηθέντος αὐτῆς τὸ σῶμα, δυσχερᾶναι μὲν ἐπὶ τούτῳ μὴδ' ὀτιοῦν, εὐχόμενος δὲ περὶ αὐτῆς τῇ Ἡρᾷ προσκυνῆσαι μόνην θεῶν ἐκείνην, ταῖς χερσὶ τῆς γῆς ἀψάμενος, δῶρά τε τῇ θεῷ τοσαῦτα πέμψαι τοὺς σατράπας καὶ φίλους αὐτοῦ κελεύσαντος, ὥστε τὰ μεταξὺ τοῦ ἱεροῦ καὶ τῶν βασιλείων ἐκκαίδεκα στάδια χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πορφύρας καὶ ἵππων ἐμπλησθῆναι. Πόλεμον δὲ πρὸς μὲν Αἰγυπτίους διὰ Φαρναβάζου καὶ Ἰφικράτους ἐξενεγκὼν ἀπέτυχε, στασιασάντων ἐκείνων. ^[5]

Art 24 2 ἐπὶ δὲ Καδουσίους αὐτὸς ἐστράτευσε τριάκοντα μυριάσι πεζῶν καὶ μυρίοις ἵππευσιν. ἐμβαλὼν δ' εἰς χώραν τραχύτητι χαλεπὴν καὶ ὁμιχλώδη καὶ τῶν ἀπὸ σπόρου καρπῶν ἄγονον, ἀπίοις δὲ

καὶ μήλοισ καὶ τοιούτοις ἄλλοις ἀκροδρῦοις τρέφουσιν ἀνθρώπους πολεμικοὺς καὶ θυμοειδεῖς, ἔλαθε μεγάλας ἀπορίαις καὶ κινδύνοις περιπεσών. ^[5]

Art 24 3 οὐδὲν γὰρ ἐδώδιμον ἦν λαμβάνειν οὐδ' ἔξωθεν ἐπείσασθαι, τὰ δ' ὑποζύγια μόνον κατέκοπτον, ὥστ' ὄνου κεφαλὴν μόλις δραχμῶν ἐξήκοντα ὄνιον εἶναι. τὸ δὲ βασιλικὸν δεῖπνον ἐξελείφθη, καὶ τῶν ἵππων ὀλίγοι περιῆσαν ἔτι, τοὺς δ' ἄλλους ἐσθίοντες κατανηλώκεσαν. ^[5]

Art 24 4 ἐνταῦθα Τιρίβαζος, ἀνὴρ πολλάκις μὲν ἐν πρώτῃ δι' ἀνδραγαθίαν τάξει γενόμενος, πολλάκις δ' ἀπορριφεὶς διὰ κουφότητα, καὶ τότε ταπεινὰ πράττων καὶ περιορώμενος, ἔσωσε βασιλέα καὶ τὸν στρατόν.

Art 24 5 ὄντων γὰρ δυεῖν ἐν τοῖς Καδουσίοις βασιλέων, ἑκατέρου δὲ χωρὶς στρατοπεδεύοντος, ἐντυχὼν τῷ Ἀρτοξέρξει, καὶ φράσας περὶ ὧν διενοεῖτο πράττειν, ἐβάδιζεν αὐτὸς πρὸς τὸν ἕτερον τῶν Καδουσίων, καὶ πρὸς τὸν ἕτερον κρύφα τὸν υἱὸν ἔπεμπε. ^[5]

Art 24 6 ἐξηπάτα δ' ἑκάτερον ἑκάτερος, λέγων ὡς ἄτερος ἐπιπρεσβεύεται πρὸς τὸν Ἀρτοξέρξην, φιλίαν μόνῳ πράττων ἑαυτῷ καὶ συμμαχίαν· οὐκοῦν εἰ σωφρονεῖ, χρῆναι πρότερον ἐντυχάνειν ἐκείνῳ, αὐτὸν δὲ συμπράξειν ἅπαντα.

Art 24 7 τοῦτοις ἐπείσθησαν ἀμφοτέροι, καὶ φθάνειν ἀλλήλους νομίζοντες, ὁ μὲν τῷ Τιριβάζῳ συνέπεμψε πρέσβεις, ὁ δὲ τῷ παιδί τοῦ Τιριβάζου.

Art 24 8 διατριβῆς δὲ γενομένης, ὑποψία καὶ διαβολαὶ κατὰ τοῦ Τιριβάζου τῷ Ἀρτοξέρξει προσέπιπτον· αὐτὸς δὲ δυσθύμως εἶχε καὶ μετενόει πιστεύσας τῷ Τιριβάζῳ, καὶ τοῖς φθονοῦσιν ἐγκαλεῖν παρεῖχεν, ἐπεὶ δ' ἦκεν ὁ Τιρίβαζος, ἦκε δ' ὁ υἱὸς αὐτοῦ, τοὺς Καδουσίους ἄγοντες, ἐγένοντο δὲ σπονδαὶ πρὸς ἀμφοτέρους καὶ εἰρήνη, μέγας ὢν ὁ Τιρίβαζος ἤδη καὶ λαμπρὸς ἀνεξεύγνυε μετὰ τοῦ βασιλέως, ἐπιδεικνυμένου πᾶσαν τὴν δειλίαν καὶ τὴν μαλακίαν οὐ τρυφῆς καὶ πολυτελείας—ὥσπερ οἱ πολλοὶ νομίζουσιν—ἔκγονον οὕσαν, ἀλλὰ μοχθηρᾶς φύσεως καὶ ἀγεννοῦς καὶ δόξαις πονηραῖς ἐπομένης. ^[5]

Art 24 10 οὔτε γὰρ χρυσὸς οὔτε κἀνδύς οὔθ' ὁ τῶν μυρίων καὶ δισχιλίων ταλάντων περικείμενος αἰὲ τῷ βασιλέως σώματι κόσμος ἐκείνον ἀπεκώλυε πονεῖν καὶ ταλαιπωρεῖν ὥσπερ οἱ τυχόντες, ἀλλὰ τὴν τε φαρέτραν ἐνημμένος καὶ τὴν πέλτην φέρων αὐτὸς ἐβάδιζε πρῶτος ὁδοὺς ὀρεινὰς καὶ προσάντεις, ἀπολιπὼν τὸν ἵππον, ὥστε τοὺς ἄλλους πτεροῦσθαι καὶ συνεπικουφίζεσθαι, τὴν ἐκείνου προθυμίαν καὶ ῥώμην ὀρῶντας· καὶ γὰρ διακοσίων καὶ πλειόνων σταδίων κατήνυνεν ἡμέρας ἑκάστης πορείαν. ^[5]

Art 25 1 Ἐπεὶ δ' εἰς σταθμὸν κατέβη βασιλικόν, παραδείσους ἔχοντα θαυμαστοὺς καὶ κεκοσμημένους διαπρεπῶς ἐν τῷ περίξ ἀδένδρῳ καὶ ψιλῷ χωρίῳ, κρύους ὄντος ἐπέτρεψε τοῖς στρατιώταις ἐκ τοῦ παραδείσου ξυλίζεσθαι τὰ δένδρα κόπτοντας, μήτε πύκης μήτε κυπαρίττου φειδομένους. ^[5]

Art 25 2 ὁκνοῦντων δὲ καὶ φειδομένων διὰ τὰ κάλλη καὶ τὰ μεγέθη, λαβὼν πέλεκυν αὐτὸς ὅπερ ἦν μέγιστον καὶ κάλλιστον τῶν φυτῶν ἔκοψεν. ἐκ δὲ τούτου ξυλιζόμενοι καὶ πολλὰ πυρὰ ποιοῦντες εὐμαρῶς ἐνυκτέρευσαν.

Art 25 3 οὐ μὴν ἀλλὰ πολλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἀποβαλὼν ἄνδρας, ἵππους δ' ὁμοῦ τι πάντας, ἐπανῆλθε, καὶ δόξας καταφρονεῖσθαι διὰ τὴν ἀτυχίαν καὶ τὴν ἀπότευξιν τῆς στρατείας, ἐν ὑποψίαις εἶχε τοὺς πρῶτους· καὶ πολλοὺς μὲν ἀνῆρει δι' ὀργήν, πλείονας δὲ φοβούμενος. ^[5]

Art 25 4 ἡ γὰρ δειλία φονικώτατόν ἐστιν ἐν ταῖς τυραννίσιν, ἵλεων δὲ καὶ πρᾶον καὶ ἀνύποπτον ἢ θαρραλεότης. διὸ καὶ τῶν θηρίων τὰ ἀτιθάσσευτα καὶ δυσεξημέρωτα ψοφοδεῖ καὶ δειλά, τὰ δὲ γενναῖα πιστεύοντα μᾶλλον διὰ τὸ θαρρεῖν οὐ φεύγει τὰς φιλοφροσύνας. Ὁ δ' Ἀρτοξέρξης ἤδη

πρεσβύτερος ὢν ἠσθάνετο τοὺς υἱοὺς ἀγῶνα περὶ τῆς βασιλείας ἐν τοῖς φίλοις καὶ τοῖς δυνατοῖς ἔχοντας. ^[5]

Art 26 1 οἱ μὲν γὰρ εὐγνώμονες ἤξιουν, ὥς ἔλαβεν αὐτός, οὕτως ἀπολιπεῖν πρεσβεῖα Δαρεΐω τὴν ἀρχήν.

Art 26 2 ὁ δὲ νεώτατος Ὡχος ὁξὺς ὢν καὶ βίαιος, εἶχε μὲν καὶ τῶν περὶ τὸ βασίλειον οὐκ ὀλίγους σπουδαστάς, ἤλπιζε δὲ μάλιστα κατεργάσσεσθαι τὸν πατέρα διὰ τῆς Ἀτόσσης. ἐκείνην γὰρ ἐθεράπευεν ὥς γαμησομένην καὶ συμβασιλεύσουσαν αὐτῷ μετὰ τὴν τοῦ πατρὸς τελευτήν.

Art 26 3 ἦν δὲ λόγος ὅτι καὶ ζῶντος ἐλάνθανεν αὐτῇ πλησιάζων· ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἠγνόησεν ὁ Ἄρτοξέρξης· ταχὺ δὲ βουλόμενος ἐκκροῦσαι τῆς ἐλπίδος τὸν Ὡχον, ὅπως μὴ τὰ αὐτὰ Κύρῳ τολμήσαντος αὐτοῦ πόλεμοι καὶ ἀγῶνες αὐθις καταλάβωσι τὴν βασιλείαν, ἀνέδειξε τὸν Δαρεῖον βασιλέα πεντηκοστὸν ἔτος γεγονότα, καὶ τὴν καλουμένην κίταριν ὀρθὴν φέρειν ἔδωκε. ^[5]

Art 26 5 νόμου δ' ὄντος ἐν Πέρσαις δωρεὰν αἰτεῖν τὸν ἀναδειχθέντα, καὶ διδόναι τὸν ἀναδείξαντα πᾶν τὸ αἰτηθὲν ἄνπερ ἦ δυνατόν, ἤτησεν Ἀσπασίαν ὁ Δαρεῖος τὴν μάλιστα σπουδασθεῖσαν ὑπὸ Κύρου, τότε δὲ τῷ βασιλεῖ παλλακευομένην. ἦν δὲ Φωκαῖς τὸ γένος ἀπ' Ἰωνίας, ἐλευθέρων γονέων καὶ τεθραμμένη κοσμίως. ^[5]

Art 26 6 ἐπεὶ δὲ Κύρου δειπνοῦντος εἰσῆχθη μεθ' ἑτέρων γυναικῶν, αἱ μὲν ἄλλαι παρακαθεζόμεναι, προσπαίζοντος αὐτοῦ καὶ ἀπτομένου καὶ σκώπτοντος, οὐκ ἀηδῶς ἐνεδέχοντο τὰς φιλοφροσύνας, ἐκείνη δὲ παρὰ τὴν κλίνην εἰστήκει σιωπῇ, καὶ Κύρου καλοῦντος οὐχ ὑπήκουε· βουλομένων δὲ προσάγειν τῶν κατευναστῶν „οἰμώζεται μέντοι τούτων“ εἶπεν „ὅς ἂν ἐμοὶ προσαγάγῃ τὰς χεῖρας.

Art 26 7 “ ἔδοξεν οὖν ἄχαρις τοῖς παροῦσιν εἶναι καὶ ἄγροικος.

Art 26 8 ὁ δὲ Κύρος ἡσθεὶς ἐγέλασε καὶ εἶπε πρὸς τὸν ἀγαγόντα τὰς γυναῖκας „ἄρ' ἤδη συνορᾷς ὅτι μοι μόνην ταύτην ἐλευθέραν καὶ ἀδιάφθορον ἤκεις κομίζων;“ ἐκ δὲ τούτου προσεῖχεν ἀρξάμενος αὐτῇ, καὶ μάλιστα πασῶν ἔστερξε καὶ σοφὴν προσηγόρευσεν.

Art 26 9 ἐάλω δὲ Κύρου πεσόντος ἐν τῇ μάχῃ καὶ διαρπαζομένου τοῦ στρατοπέδου. Ταύτην ὁ Δαρεῖος αἰτήσας, ἠνίασε τὸν πατέρα· δύσζηλα γὰρ τὰ βαρβαρικὰ δεινῶς περὶ τὸ ἀκόλαστον, ὥστε μὴ μόνον τὸν προσελθόντα καὶ θιγόντα παλλακῆς βασιλέως, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν πορείᾳ παρεξελθόντα καὶ διεξέλασαντα τὰς ἀμάξας ἐφ' αἷς κομίζονται θανάτῳ κολάζεσθαι. ^[5]

Art 27 2 καίτοι τὴν μὲν Ἀτοσσαν εἶχεν, ἔρωτι ποιησάμενος γυναῖκα παρὰ τὸν νόμον, ἐξήκοντα δὲ καὶ τριακόσiai παρετρέφοντο κάλλει διαφέρουσαι παλλακίδες.

Art 27 3 οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἰτηθεὶς ἐκείνην ἐλευθέραν ἔφησεν εἶναι, καὶ λαμβάνειν ἐκέλευσε βουλομένην, ἄκουσαν δὲ μὴ βιάζεσθαι. μεταπεμφθείσης δὲ τῆς Ἀσπασίας, καὶ παρ' ἐλπίδας τοῦ βασιλέως ἐλομένης τὸν Δαρεῖον, ἔδωκε μὲν ὑπ' ἀνάγκης τοῦ νόμου, δοὺς δ' ὀλίγον ὕστερον ἀφείλετο. ^[5]

Art 27 4 τῆς γὰρ Ἀρτέμιδος τῆς ἐν Ἐκβατάνοις, ἣν Ἀναΐτιν καλοῦσιν, ἰέρειαν ἀνέδειξεν αὐτήν, ὅπως ἀγνὴ διάγῃ τὸν ἐπίλοιπον βίον, οἰόμενος οὐ χαλεπήν, ἀλλὰ καὶ μετρίαν τινὰ καὶ παιδιᾷ μεμειγμένην ταύτην λήψεσθαι δίκην παρὰ τοῦ παιδός.

Art 27 5 ὁ δ' ἠνεγκεν οὐ μετρίως, εἴτ' ἔρωτι τῆς Ἀσπασίας περιπαθὴς γεγονώς, εἴθ' ὑβρίσθαι καὶ κεχλευᾶσθαι νομίζων ὑπὸ τοῦ πατρός. Αἰσθόμενος δ' αὐτὸν οὕτως ἔχοντα Τιρίβαζος ἔτι μᾶλλον ἐξετράχυνεν, ἐν τοῖς ἐκείνου συνιδὼν τὰ καθ' αὐτόν.

Art 27 7 ἦν δὲ τοιαῦτα. πλειόνων οὐσῶν βασιλεῖ θυγατέρων, ὠμολόγησε Φαρναβάζῳ μὲν Ἀπάμαν δώσειν γυναῖκα, Ῥοδογούνην δ' Ὀρόντη, Τιριβάζῳ δ' Ἀμηστριν.

Art 27 8

καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἔδωκε, Τιρίβαζον δ' ἐψεύσατο, γήμας αὐτὸς τὴν Ἑλληστριν, ἀντ' ἐκείνης δὲ τῷ Τιριβάζῳ τὴν νεωτάτην Ἑλλήσπιν ἐνεγύησεν.

Art 27 9 ἐπεὶ δὲ καὶ ταύτην ἐρασθεὶς ἔγημεν ὡς εἴρηται, παντάπασιν δυσμενῶς πρὸς αὐτὸν ὁ Τιρίβαζος εἶχεν, οὐδ' ἄλλως στάσιμος ὢν τὸ ἦθος, ἀλλ' ἀνώμαλος καὶ παράφορος.

Art 27 10 διὸ καὶ νῦν μὲν εὐημερῶν ὅμοια τοῖς πρώτοις, νῦν δὲ προσκρούων καὶ σκορακιζόμενος, οὐδεμίαν ἔφερεν ἐμμελῶς μεταβολήν, ἀλλὰ καὶ τιμώμενος ἦν ἐπαχθὴς ὑπὸ χαυνότητος, καὶ τὸ κολουόμενον οὐ ταπεινὸν οὐδ' ἡσυχάιον, ἀλλὰ τραχὺ καὶ ἀγέρωχον εἶχε. Πῦρ οὖν ἐπὶ πῦρ ἐγένετο τῷ νεανίσκῳ προσκείμενος ὁ Τιρίβαζος αἰεὶ καὶ λέγων, ὡς οὐδὲν ὀνίνησιν ἡ κίταρις περιεστῶσα τῇ κεφαλῇ τοὺς ὑφ' αὐτῶν μὴ ζητοῦντας ὀρθοῦσθαι τοῖς πράγμασι, κάκεινον ἀβέλτερα φρονεῖν, <εἰ> τοῦ μὲν ἀδελφοῦ διὰ τῆς γυναικωνίτιδος ἐνδυομένου τοῖς πράγμασι, τοῦ δὲ πατρὸς οὕτως ἔμπληκτον ἦθος καὶ ἀβέβαιον ἔχοντος, οἶεται βέβαιον αὐτῷ τὴν διαδοχὴν ὑπάρχειν. ^[5]

Art 28 2 ὁ γὰρ Ἑλληνικοῦ χάριν γυναικοῦ τὸν ἄψευστον ἐν Πέρσῃσι ψευδόμενος νόμον οὐ δὴ πού τις πιστός ἐστι τὰς περὶ τῶν μεγίστων ὁμολογίας ἐμπεδώσειν.

Art 28 3 οὐ ταῦτόν δ' εἶναι τὸ μὴ τυχεῖν Ὡχὼ κάκεινῳ τὸ στέρεσθαι τῆς βασιλείας Ὡχον μὲν γὰρ οὐδὲν κωλύσειν ἰδιώτην βιοῦν μακαρίως, ἐκείνῳ δ' ἀποδεδειγμένῳ βασιλεῖ βασιλεύειν ἀνάγκη ἢ μηδὲ ζῆν εἶναι.

Art 28 4 καθόλου μὲν οὖν ἴσως, τὸ Σοφόκλειον (fr. 786 N. 2), ταχεῖα πειθῶ τῶν κακῶν ὁδοιπορεῖ λεία γὰρ τις ἡ πορεία καὶ κατάντης ἐπὶ τὸ βουλόμενον· βούλονται δ' οἱ πλεῖστοι τὰ φαῦλα δι' ἀπειρίαν τῶν καλῶν καὶ ἄγνοιαν. ^[5]

Art 28 5 οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ μέγεθος [τὸ] τῆς ἀρχῆς καὶ τὸ πρὸς τὸν Ὡχον τοῦ Δαρείου δέος ὑπόθεσιν τῷ Τιριβάζῳ παρεῖχε, „Κυπρογένεια δ' οὐ πάμπαν ἀναίτιος“, ἢ τῆς Ἀσπασίας ἀφαίρεσις. Ἐπέδωκεν οὖν ἑαυτὸν τῷ Τιριβάζῳ· καὶ πολλῶν ἤδη συνισταμένων, εὐνοῦχος ἐδήλωσε τῷ βασιλεῖ τὴν ἐπιβουλὴν καὶ τὸν τρόπον, εἰδὼς ἀκριβῶς ὅτι νυκτὸς ἐγνώκασιν ἐν τῷ θαλάμῳ κατακείμενον ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐπεισελθόντες.

Art 29 2 ἀκούσαντι δὲ τῷ Ἀρτοξέρξῃ καὶ τὸ παριδεῖν κίνδυνον τηλικούτον ἀμελήσαντα τῆς διαβολῆς δεινὸν ἐδόκει, καὶ τὸ πιστεῦσαι μηδενὸς ἐλέγχου γενομένου δεινότερον.

Art 29 3 οὕτως οὖν ἐποίησεν· τὸν μὲν εὐνοῦχον ἐκείνοις ἐκέλευσε παρεῖναι καὶ παρακολουθεῖν, αὐτὸς δὲ τοῦ θαλάμου τὸν ὀπισθεν τῆς κλίνης τοῖχον ἐκκόψας καὶ θυρώσας, κατεκάλυψεν αὐλαίαν τὰς θύρας.

Art 29 4 ἐνστάσης δὲ τῆς ὥρας καὶ φράσαντος τοῦ εὐνοῦχου τὸν καιρὸν, ἐπὶ τῆς κλίνης ὑπέμεινε καὶ οὐκ ἐξανέστη πρότερον ἢ τῶν ἐπ' αὐτὸν ἐρχομένων τὰ πρόσωπα κατιδεῖν καὶ γνωρίσαι σαφῶς ἕκαστον.

Art 29 5 ὡς δ' εἶδεν ἐσπασμένους τὰ ἐγχειρίδια καὶ προσφερομένους, ταχὺ τὴν αὐλαίαν ὑπολαβὼν ἀνεχώρησεν εἰς τὸ ἐντὸς οἶκημα, καὶ τὰς θύρας ἐπήρραξε κράζων.

Art 29 6 ὀφθέντες δ' οὖν οἱ σφαγεῖς ὑπ' αὐτοῦ, πράξαντες δὲ μηθέν, ἀπεχώρουν φυγῇ διὰ θυρῶν, καὶ τοὺς περὶ τὸν Τιρίβαζον ἐκέλευον ἀποχωρεῖν ὡς φανεροὺς γεγονότας. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διαλυθέντες ἔφυγον· ὁ δὲ Τιρίβαζος συλλαμβανόμενος πολλοὺς ἀπέκτεινε τῶν βασιλέως δορυφόρων, καὶ μόγις ἀκοντίῳ πληγεὶς πόρρωθεν ἔπεσε.

Art 29 8 τῷ δὲ Δαρείῳ μετὰ τῶν τέκνων ἀναχθέντι καθίσας τοὺς βασιλείους δικαστάς, οὐ παρὼν αὐτός, ἀλλ' ἐτέρων κατηγορησάντων, ἐκέλευσεν ὑπηρέτας τὴν ἐκάστου γραψαμένους ἀπόφασιν ὡς αὐτὸν ἐπανενεγκεῖν.

Art 29 9

ἀποφνηαμένων δὲ πάντων ὁμοίως καὶ καταγνόντων τοῦ Δαρείου θάνατον, οἱ μὲν ὑπηρεταὶ συλλαβόντες αὐτὸν εἰς οἶκημα πλησίον ἀπήγαγον, ὁ δὲ δήμιος κληθεὶς ἦκε μὲν ξυρὸν ἔχων ὦ τὰς κεφαλὰς ἀποτέμνουσι τῶν κολαζομένων, ἰδὼν δὲ τὸν Δαρεῖον ἐξεπλάγη καὶ ἀνεχώρει πρὸς τὰς θύρας ἀποβλέπων, ὥς οὐ δυνησόμενος οὐδὲ τολμήσων αὐτόχειρ γενέσθαι βασιλέως.
[5]

Art 29 10 ἔξωθεν δὲ τῶν δικαστῶν ἀπειλούντων καὶ διακελευομένων, ἀναστρέψας καὶ τῇ ἑτέρᾳ χειρὶ δραξάμενος τῆς κόμης αὐτοῦ καὶ καταγαγὼν, ἀπέτεμε τῷ ξυρῷ τὸν τράχηλον.

Art 29 11 ἔνιοι δὲ φασὶ τὴν κρίσιν γενέσθαι βασιλέως αὐτοῦ παρόντος, τὸν δὲ Δαρεῖον, ὡς κατελαμβάνετο τοῖς ἐλέγχοις, ἐπὶ στόμα πεσόντα δεῖσθαι καὶ ἰκετεύειν· τὸν δ' ὑπ' ὀργῆς ἀναστάντα καὶ σπασάμενον τὸν ἀκινάκην τύπτειν ἕως ἀπέκτεινεν· εἴτ' εἰς τὴν αὐλὴν προελθόντα τὸν Ἥλιον προσκυνῆσαι καὶ εἰπεῖν· „εὐφραίνεσθ' ἀπίνοντες ὦ Πέρσαι, καὶ λέγετε τοῖς ἄλλοις, ὅτι τοῖς ἄθεσμα καὶ παράνομα διανοηθεῖσιν ὁ μέγας Ὡραμάζης δίκην ἐπιτέθεικεν.
[5]

Art 29 12 “ Ἡ μὲν οὖν ἐπιβουλὴ τοιοῦτον ἔσχε τέλος, ὁ δ' Ὡχος ἤδη μὲν ἦν ταῖς ἐλπίσι λαμπρός, ὑπὸ τῆς Ἀτόσσης ἐπαιρόμενος, ἔτι δ' ἐφοβεῖτο τῶν μὲν γνησίων τὸν ὑπόλοιπον Ἀριάσπην, τῶν δὲ νόθων Ἀρσάμην.

Art 30 2 ὁ μὲν γὰρ Ἀριάσπης οὐ διὰ τὸ πρεσβύτερος εἶναι τοῦ Ὡχου, πρᾶος δὲ καὶ ἀπλοῦς καὶ φιλάνθρωπος, ἡξιοῦτο βασιλεύειν ὑπὸ τῶν Περσῶν· ὁ δ' Ἀρσάμης καὶ νοῦν ἔχειν ἐδόκει, καὶ μάλιστα τῷ πατρὶ προσφιλεῖς ὢν οὐκ ἐλάνθανε τὸν Ὡχον. [5]

Art 30 3 ἐπιβουλεύων οὖν ἀμφοτέροις, καὶ δολερὸς ὢν ὁμοῦ καὶ φονικός, ἐχρήσατο τῇ μὲν ὠμότητι τῆς φύσεως πρὸς τὸν Ἀρσάμην, τῇ δὲ κακουργίᾳ καὶ δεινότητι πρὸς τὸν Ἀριάσπην.

Art 30 4 ὑπέπεμψε γὰρ πρὸς αὐτὸν εὐνούχους καὶ φίλους βασιλέως, ἀπειλὰς τινὰς ἀεὶ καὶ λόγους φοβερούς ἀπαγγέλλοντας, ὥς τοῦ πατρὸς ἐγνωκότος ἀποκτινύνειν αὐτὸν ὠμῶς καὶ ἐφυβρίστως.

Art 30 5 οἱ δὲ ταῦτα καθ' ἡμέραν ἐκφέρειν δοκοῦντες ὡς ἀπόρρητα, καὶ τὰ μὲν μέλλειν, τὰ δ' ὅσον οὕτω πράσσειν βασιλέα λέγοντες, οὕτως ἐξέπληξαν τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοσαύτην ἐνέβαλον πτοίαν αὐτῷ καὶ ταραχὴν καὶ δυσθυμίαν εἰς τοὺς λογισμούς, ὥστε φάρμακον σκευάσαντα τῶν θανασίμων καὶ πίνοντα τοῦ ζῆν ἀπαλλαγῆναι. [5]

Art 30 6 πυθόμενος δ' ὁ βασιλεὺς τὸν τρόπον τῆς τελευτῆς, ἐκείνον μὲν ἀπέκλαυσε, τὴν δ' αἰτίαν ὑπώπτευν.

Art 30 7 ἐλέγχειν δὲ καὶ ζητεῖν ἐξαδυνατῶν διὰ γῆρας, ἔτι μᾶλλον ἡσπάζετο τὸν Ἀρσάμην καὶ δηλὸς ἦν μάλιστα πιστεύων ἐκείνῳ καὶ παρρησιαζόμενος.

Art 30 8 ὅθεν οἱ περὶ τὸν Ὡχον οὐκ ἀνεβάλοντο τὴν πρᾶξιν, ἀλλ' Ἀρπάτην υἱὸν Τιριβάζου παρασκευάσαντες, ἀπέκτειναν δι' ἐκείνου τὸν ἄνθρωπον. Ἦν μὲν οὖν ἐπὶ ῥοπῆς μικρᾶς ὁ Ἀρτοξέρξης διὰ τὸ γῆρας ἤδη τότε· προσπεσόντος δ' αὐτῷ τοῦ περὶ τὸν Ἀρσάμην πάθους, οὐδ' ὀλίγον ἀντέσχεν, ἀλλ' εὐθὺς ὑπὸ λύπης καὶ δυσθυμίας ἀπεσβέσθη, βιώσας μὲν ἐνενήκοντα καὶ τέσσαρ' ἔτη, βασιλεύσας δὲ δύο καὶ ἐξήκοντα, δόξας δὲ πρᾶος εἶναι καὶ φιλυπῆκοος οὐχ ἥκιστα διὰ τὸν υἱὸν Ὡχον, ὠμότητι καὶ μαιφονίᾳ πάντας ὑπερβαλόμενον. [5]